

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

Magyar Könyvtárosok Egyesülete

39. Vándorgyűlés

Szeged, 2007. július 12–14.

A könyvtárak csak széles körű és aktív partneri rendszerben tudnak megfelelni az új kihívásoknak, a tudás és a tudomány tárolása, hozzáférése biztosításának.

Prof. Dr. Bazsa György
egyetemi tanár,
a Magyar Akkreditációs Bizottság
elnöke

Ajánló mondatok a szekcióktól:

Legfontosabb partnereink a gyerekek, a fiatalok, akik a jövő könyvtárhasználói, olvasói. A felelősségünk ezért nagy, útjaink szerteágazóak a könyvtől az internetig. *(Gyermekkönyvtáros Szekció)*

A partnerségen alapuló közös célok meghatározása és megvalósítása a könyves szakmák jövőjének záloga, amely végső soron hozzájárul az emberek mentális és szakmai fejlődéséhez, a világ kihívásaira okosan reagáló ember jövőjéhez. Ehhez tudatos kultúrpolitika szükséges, amely rendszeres és kiszámítható támogatást biztosít. *(Olvasószolgálati Szekció)*

A könyvtár az egyetemi (főiskolai) oktatás és kutatás egyik nélkülözhetetlen eleme és bázisa. Megmaradásának kulcsa és záloga a változni tudás. *(Társadalomtudományi Szekció)*

A feldolgozó munkában szembe kell nézni a többrétűvé váló felhasználói igényekkel. Mind a tudományos, mind a laikus felhasználói közösségek számára elérhetővé, újrahasznosíthatóvá és átláthatóvá kell tenni a nemzeti bibliográfiai adatvagyon, valamint szolgáltatásainkat. *(Bibliográfiai Szekció)*

A könyvtárak és könyvtárosok jó partnerkapcsolatai közelebb hozzák az embert – az olvasót, az értő embert – a nagyvilághoz és a kis helyhez, ahol élünk. Az informatikának és a digitalizációnak az ismeretek, a művészetek, a tudományok megértését, élvezetét kell szolgálnia. *(Műszaki Könyvtáros Szekció)*

Multikulturális hatás érvényesül a társadalom minden színterén. Ebben kell a könyvtárnak integráló szerepet vállalnia. *(Közkönyvtári Egylet)*

A zene a maga közösségteremtő erejével egyik eleme a partnerséghez szükséges közös nyelvnek. A zenei könyvtárosok a zenei tartalmak és információkhoz való minél szélesebb körű hozzáférés biztosításával szeretnének hozzájárulni ahhoz, hogy ez az együttműködés megvalósuljon és kiteljesedjen. *(Zenei Könyvtárosok Szervezete)*

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

16. évfolyam 8. szám

2007. augusztus

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Mezey László Miklós:** Vándorgyűlés a partnerség jegyében 3
Pegán Anita: „nemcsak szolgáltató vagyok, hanem partnere is a másik félnek”. Interjú Mader Bélával 4

Műhelykérdések

- Boldizsár Ildikó:** Rágom, nézem, hallgatom. A 0–6 éves korú gyermekek „olvasmányairól” 9
Donkó Erika: Kompetenciafejlesztés az iskolai könyvtárban 13
Gellér Ferencné: A Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Információs Központ új épülete 17
Tóth Máté: Múzeumi könyvtárak a statisztikai adatok tükrében (2001–2005) 23
Marton Erika: Német szaknyelv könyvtárosoknak. Egy továbbképzés első tapasztalatai 30
Szabó Orsolya: Az ISBN és az ISMN rendszer változásai 2008-ban 32

Extra Hungariam

- Hegyközi Ilona:** Kompetenciák, tulajdonságok, minősítési szintek – avagy milyen követelményeknek kell megfelelniük az európai könyvtári és információs szakembereknek 37

Konferenciák

- Mezey László Miklós:** Jövőkép és lehetőség. A Kárpát-medencei könyvtárosok konferenciája 42
Monok István: A nemzeti könyvtár és a határon túli könyvtárak – változó szerepek 45

Könyv

- Vajda Kornél:** Volt egyszer egy Laza klub 53
Pogány György: A magyar bibliofília képeskönyve 56
Csűrös Miklós: Bertók László bibliográfia 58

From the contents

- Anita Pegán*: The 39th Annual Conference of the Association of Hungarian Librarians. Interview with Béla Mader (4);
Hajnalka Gellér: The new building of the Méliusz Juhász Péter County Library, Debrecen (17);
Máté Tóth: Museum libraries in the mirror of statistical data (2001–2005) (23)

Cikkeink szerzői

Boldizsár Ildikó, mesekutató, a Magvető Kiadó szerkesztője; *Csűrös Miklós*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem oktatója; *Donkó Erika*, a budapesti Práter utcai Általános Iskola pedagógusa; *Gellér Ferencné*, a debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár ny. igazgatója; *Hegyközi Ilona*, a Könyvtári Intézet osztályvezetője; *Marton Erika*, a budapesti Goethe Intézet munkatársa; *Monok István*, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója; *Pegán Anita*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; *Pogány György*, a pilisi Kármán József Városi Könyvtár igazgatója; *Szabó Orsolya*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa; *Tóth Máté*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Vajda Kornél*, ny. főszerkesztő

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Bartók Györgyi és Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bartos Éva**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Borítótér: **Gerő Éva**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az
Oktatási és Kulturális Minisztérium
Nemzeti Kulturális Alap

OKM

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 4800 forint. Egy szám ára 400 forint
HU-ISSN 1216-6804

Mezey László Miklós

Vándorgyűlés a partnerség jegyében

Az idén július 12–14. között Szegeden, a Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és a Somogyi-könyvtár közös rendezésében tartották meg az MKE 39. Vándorgyűlését. A szakmai programok javának és az egész tanácskozás mottója a „partnerség” fogalma volt. *Bakos Klára*, a könyvtáros egyesület elnöke megnyitó beszédében értelmezte is e mottót; kifejtette, hogy a kormányzattal, a területi és helyi önkormányzatokkal, valamint a társintézményekkel folyamatosan fenntartott partneri viszony a hazai könyvtárosság létérdeke. Az elnök asszony számba vette a konferencia várható legfőbb témaköreit: a közvélemény figyelmének az olvasás felé fordítását, az olvasóvá nevelés, az olvasói létforma kialakítására való törekvést; a Nemzeti fejlesztési tervben szereplő mintegy húszmilliárd forint eredményes, sőt optimális felhasználásának megannyi tervét; a vidékfejlesztés és az esélyegyenlőség megteremtésének feladatait. Ez utóbbi vonatkozásában szólt a könyvtárbusz-szolgáltatás, az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerben részt vevő könyvtárak fejlesztésének igényeiről és lehetőségeiről, a „falak nélküli könyvtár” szolgáltatásának lehetőségeiről – azaz a könyvtáros szakma aktuális és eminens kérdéseiről.

Hiller István oktatási és kulturális miniszter megnyitó előadásában hangoztatta, hogy az, aki temeti a könyvet, semmit sem ért a modern világból. *„Aki azt mondja, hogy a digitalizáció és az internet temeti a Gutenberg-galaxist, az nem ért ahhoz, amit modern világnak nevezünk. A galaxis változik, új formát ölt, de az embernek szüksége van arra az élményre, ami a tudás átadás-átvétel sajátos formája”* – mutatott rá. A miniszter a 2008 és 2013 közötti időszakra nézve mintegy húszmilliárd forintos uniós eredetű forrás perspektíváját rajzolta fel, kiegészítve azzal, hogy az első pályázatokat 2007 novemberében fogják kiírni. Szólt arról is, hogy a könyvtárügyet a vidékfejlesztési stratégia egyik központi elemévé kívánja tenni. Hiszen a közkultúrán belül a könyvkultúra, a könyvtárfejlesztés, a tudáshoz és olvasáshoz való hozzáférés esélyének biztosítása a modern Magyarország egyik központi feladata.

Pegán Anita

„nemcsak szolgáltató vagyok, hanem partnere is a másik félnek”

Interjú Mader Bélával

Az MKE 39. Vándorgyűlése előtti délután sikerült Mader Bélával, a Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtárának főigazgatójával, az egyik rendező intézmény vezetőjével találkoznom. Nem látszott rajta feszültség, kedvesen mutatta az utat a főigazgatói dolgozószoba felé. Úgy tűnt, az elkövetkező sűrű napok nem okoznak számára idegességet.

– *Milyen a hangulata? Hogyan éli meg a rendezvény előtti estét?*

– A jelentősebb események előtti éjszakán szokott rám törni a „pánik”. Felébredek éjszaka, és eszembe jut, hogy ez sincs meg, meg az sincs meg. Aztán reggel, amikor bejövök, látom, hogy minden rendben van. Itt az épületben, már mindig nyugodt vagyok, tudom, hogy megbízható kollégákkal dolgozom, és minden a legnagyobb rendben folyik.

– *Mit gondol, az elkövetkező éjszakája nyugodt lesz?*

– Ezt csak utána lehet megmondani. – mosolyog. – Sokan vettek részt a szervezésben. Mostanra úgy érzem, minden a helyén van. A szállással, étkezéssel, szabadidős programokkal kapcsolatos ügyeket a Conference Tours-ra bíztuk. Az egyetem gazdasági részlegével, nagy leterheltségük miatt ezt nehezen lehetett volna megoldani. A tudós tartalom pedig a fejekben van. Olyan előadókat hívtunk, akik ténylegesen érdeklődésre tarthatnak számot.

– *Mióta készülnek a rendezvényre?*

– Egy-két éve tudjuk hogy itt lesz a vándorgyűlés. Az új épület megnyitása valahol követelte is, hogy mi lássuk vendégül idén a kollégákat. A munka nagy része másfél hónappal ezelőtt kezdődött. A következő két napon pedig a kollégáink és az általunk alkalmazott diákok segítik a rendezvény bonyolítását. Szórakoztató és informatív programok egyaránt lesznek, de még nem szeretnék lelőni minden poént.

– *Most már sokadik alkalommal látogat el a vándorgyűlésre Hiller István miniszter úr. Mit vár az idei beszédétől?*

– Elég ambivalens vagyok ebben a kérdésben. Az, hogy a miniszter úr ellátogat a vándorgyűlésre – és már nem is az első esetben – nagyon megtisztelő a könyv-

táros társadalomra, azaz ránk nézve. Ezzel együtt miért ne említeném meg azt is, ami kicsit rosszul esett: mégpedig, hogy a PORTÁL programot be lehetett volna jelenteni itt a vándorgyűlésen, itt, ahol tényleg összegyűlik a szakma és hatszáz könyvtáros előtt tehetné meg a bejelentést.

Másrésze a PORTÁL programmal kapcsolatban is érzek ambivalenciát. Ugyan jelentős pénzeket jelöl meg a könyvtárügy részére, de a részletekről még nem tudunk biztosat. Úgy tűnik, hogy az elektronikus tartalomszolgáltatást nem fogja támogatni a PORTÁL program. És itt nemcsak könyvtárról van szó, hanem esetünkben (és sok más esetben) egyetemről és tudománypolitikáról is. Miközben a legtöbb európai állam ezt a tevékenységet központilag támogatja, nálunk e téren ezek szerint visszalépés tapasztalható. Ahogy átfutottam a programot, látom, hogy a kistelepi könyvtáraknak ad prioritást. Természetesen nagyon fontos ez, de mintha a fejlesztéseknél mindenki elfelejtené, hogy nem elég valamit létrehozni, azt fenn is kell tartani. Az elmúlt évtizedekben általában mindig csak a fejlesztésekre gondolnak, arra pedig nem, hogy a szinten tartáshoz is szükség van pénzre.

Problémásnak tartom a szinte egyeduralkodó pályázati rendszert. Évekkel ezelőtt, amikor Európa más országaiban dolgozó kollégákkal beszéltem kitént, hogy ott a pályázatok nem az állandóan, rendszeresen végzett tevékenységre szólnak. Ez utóbbi működés, ilyenre nem lehetne pályáztni. Hogy egy hasonlattal éljek: ne hirdessünk pályázatot kenyér vételre! Nem a pályázat és a fejlesztés ellen vagyok, de sajnós – vagy nem sajnós – a létrehozott dolgokat működtetni is kell.

– *Hogyan fogalmazná meg a vándorgyűlés fő témáját?*

– A fő cím: partnerség, ami egy társadalomban való együttélésnél alapvető. Ezenkívül mint könyvtár, nemcsak szolgáltató vagyok, hanem partnere a másik félnek a szolgáltatásban.

A másik, amivel szintén foglalkozik a vándorgyűlés: az információs forradalom hatása. Véleményem szerint, ha a könyvtár csak a klasszikus értékeinél akar maradni, akkor nagyon megütheti a bokáját. Az embereknek manapság nem a klasszikus gyűjtemények adta szolgáltatásokra van elsősorban szükségük. Néha eltűnök, igazam van-e, amikor úgy látom, hogy ma nem tanulnak az emberek, hanem informálódnak. A „life-long learning” kifejezésben is a tanulás helyett az informálódást használnám, valahogy úgy, hogy: „life-long being informed”. Nem tanulni akarnak az emberek, hanem informálódni. Könyvtárként ehhez az igényhez is igazodnunk kell.

Manapság egyre többen az internetről letöltött konferencia-anyagokra, előadásokra hivatkoznak a különböző dolgozatokban, értekezésekben is. Itt is van egy nagy kérdőjel számomra. Annak idején könyvekből, „biztonságos”, lektorált forrásokból idéztek, az idézet helyének pontos megadásával. Most már sokszor előfordul, hogy az internetes keresőprogramba beírt fogalom találatai közül válogatás nélkül idéznek a diákok – sokszor hivatkozás nélkül. Nem egyszer előfordult, hogy a szakdolgozatok 90 százaléka szó szerinti, az interneten megtalálható szöveg idézete volt, szintén a forrás megjelölése nélkül.

Természetesen a digitalizálás is központi kérdés lesz a vándorgyűlésen. Ahol szintén vannak problémák. Fontos a digitalizálás, de mit is digitalizálhatunk? A 70 évvel ezelőtti és régebbi anyagokat. Erre tényleg olyan nagy igény van? Ezt csak félhangosan merem kérdezni.

- Ezek szerint számíthatunk vitákra és érdekes előadásokra.
- Remélem így lesz.

Ezzel fejeztük be a beszélgetést. Abban maradtunk, hogy a vándorgyűlés után elmeséli nekem a tapasztalatait. De már csak írásban válaszol majd, mivel a sűrű program nem ad lehetőséget még egy személyes interjúra. Továbbá egy-két nap távlatából leülepednek az élmények is.

Másnap az ünnepélyes megnyitóra sűrű sorokban érkeztek a kollégák. Mader Béla személyesen üdvözölte a kapuban az érkezőket, ez valóban barátságos hangulatot kölcsönzött az eseménynek. Néhány szót váltottunk. Az elmúlt éjszakáról kérdeztem. Válasz helyett fejét ingatta. Úgy gondoltam, talán most egy kicsit izgul. A nyitó plenáris ülésen megtudtuk, hogy miniszter úr egy kicsit késik, úgyhogy nyilván volt ok egy kis aggodásra.

Azonban a megnyitó nagyon jól sikerült. Mikor főigazgató úr szót kapott, nagyon kedves beszédet mondott. Ahogy ebben fogalmazott: „A házigazda a háttérben marad és nem maga tündököl” – és a házigazda a háttérből is, nem hivalkodva, a kis részletekre való odafigyeléssel tökéletesen látta el a szerepét.

Néhány nap múlva tehát levélben kerestem meg.

– *Hogy érezte magát a vándorgyűlésen?*

– Köszönöm, jól. Mondhatom, hogy nagyon jól. A vándorgyűlés kétszeres kihívás volt számunkra, szegedi egyetemi könyvtárosok számára. Az egyik kihívás természetesen a hagyományos évi könyvtáros találkozók zökkenők nélküli lebonyolítása volt, hiszen annyi jól megrendezett, az éppen újjal mindig összehasonlítható megelőző vándorgyűlés volt már, hogy nem szerettünk volna a megszokott színvonal alatt teljesíteni. A másik kihívásra lehet, hogy csak mi, házigazdák reagáltunk érzékenyen. Ez pedig az volt, hogy biztosak voltunk benne, hogy miután az ország minden részéből, szinte minden könyvtártípusból jöttek kollégák, nemcsak azt fogják nézni, hogy milyen a vándorgyűlés, hanem milyen a könyvtár. Az a könyvtár, ami olyan sok pénzbe került. Ami olyan hatalmas. Ami olyan modern. Biztosan ki van-e használva? Élünk-e az összes, általa nyújtott lehetőséggel? Biztos, hogy jól működik? Mik lehetnek a hibák? És mindezen kérdésekre a kérdést feltevő, más-honnan jött könyvtáros többnyire a két nap alatt tapasztaltak alapján saját maga is választ adhatott. Nekünk nagyon fontos volt, hogy ezek az egyéni válaszok pozitívak legyenek. Ennek az érdekében szerveztük „külön” programjainkat, a könyvtárat bemutató szakmai túrákat, de ezeket a célokat szolgálták az ún. kulturális eseményeink, a kvízek, a játékok, az elektronikus teszt kitöltési lehetőségek. Ugyanakkor arra is vigyáztunk, hogy ne olyasmit mutassunk magunkból, ami csak ritkán, egyszer-egyszer produkálható. Én jól ismerem kollégáimat, képességeiket, munkájukat, tehát nem voltam nagyon nyugtalan a végeredményt illetően. Következésképpen jól éreztem magam, s ha nem vagyok nagyon szerénytelen, akkor dagasztotta a keblemet a büszkeség, hogy igen, az új könyvtárat mi találtuk ki, mi gondoltuk végig négyzetméterre, hogy mi, hol legyen, mi szinte saját kezünkkel költöztettünk ide a hetven, az egyetemen addig külön működő könyvtárat, mi igyekeztünk ebből egy egészet összerakni, mi ötlöttük ki a sajátos informatikai megoldásainkat, mi működtetjük az egészet, s végül, ami a legfontosabb, a könyvtárat tényleg használ-

ják is, még hozzá naponta átlag három és fél – négyezren. S úgy tűnt nekem, a vándorgyűlés idején, hogy az itt vendégeskedő kollégák látják és elismerik azt, amit csinálunk.

– *Szakmai szempontból hogyan értékeli a rendezvényt?*

– A válasz nehéz. A vándorgyűlés nem kifejezetten tudományos konferencia, bár mindig van egy olyan aktuális könyvtári „mottó”, ami nagyon is szakmai, s amit igyekszünk a kapcsolódó előadásokkal, szekciómunkákkal kifejteni. Én azonban legalább ekkora jelentőséget tulajdonítok annak, hogy akár az előadásokon hallottak, akár valamely – lehet hogy a vándorgyűlésen nem is érintett, de – aktuális téma megindítja a kollégák egymás közötti, sokszor ebédelő, vacsorázó. kocsmázó csoportokban történő eszmecserejét. Biztos vagyok benne, hogy az a fő téma, amely a vándorgyűlés jelszavaként is felfogható, hosszú ideig még állandóan emlegetett, vitatott terület marad: vagyis a könyvtár és a felhasználójának olyan új kapcsolata, amely a könyvtáraktól változást kíván mentalitásban, szolgáltatásban. Azt hiszem, ezt mindenki elfogadja. Amire a második napi plenáris ülést levezető elnöki tisztemben utaltam, nevezetesen hogy a könyvtárnak mennyire kell csak alkalmazkodni a felhasználói igényekhez és mennyire kell keresni minden lehetőséget a hagyományos értékek megtartására, sőt továbbadására, ez hosszú időre izgalmas vitatéma marad.

S még egy válasz. A több mint hatszáz résztvevő egyértelmű, hogy nem azonos érdeklődésű és nem teljesen azonos felkészültségű könyvtáros. Mindig lesznek fanyalgók, akik számára semmi újat, semmi jelentőset nem ad, nem adott ez a két nap. S lesznek, vannak olyanok is, akik úgy érzik, szellemileg is töltekeztek.

– *Így utólag nézve, melyik téma volt az ami a legnagyobb hangsúlyt kapta?*

– Most lesz a legrövidebb a válaszom. Igazából nem tudom. Ugyanis a plenáris ülések előadásai, bár fajsúlyosak, de – a digitális könyvtárakról szólókat kivéve – egyediek voltak. A délutáni szekciók témáit (miután magam az egyikben igen hosszan voltam érdekelt) nem tudtam figyelemmel kísérni. A visszhangokat tekintve úgy látom, hogy számos, a hallgatók meglegedését kiváltó előadás volt. A saját véleményem: egyetemi könyvtárosként jóleső érzéssel hallgattam Bazsa professzor kiváló előadását, amely sok tekintetben volt alkalmas arra, hogy általában minden könyvtártípussal szemben támasztható elvárást is megfogalmazzon.

– *Milyen szervezési trükköt osztana meg a következő vándorgyűlés szervezőkkel, a szombathelyiekkel?*

– A Jóistenke tudja, hogy voltak-e trükkök. Ha úgy általában szeretted a vendégeidet s várod, hogy jöjjenek, a szükségszerűen megelőző takarítás, sütés-főzés közben nem a fáradságra, hanem vendégeid jövődő öröme, meglegedésére gondolsz. Meg arra, hogy érdemes lesz elbeszélgetni. Meg arra, hogy hazamenve majd jókat mondanak lakásodról is, rólad is. Szerintem s vándorgyűlés házigazdájaként sincs ez másként. Jó takarítást, sütést-főzést kívánok a szombathelyi kollégáknak. Csak ha arra gondolnának, hogy ezt majd úgy a kisujjukból is kirázzák, mondanám, hogy még mind a tíz ujj is kevés.

– *Köszönöm a válaszokat!*

Az utóbbi években, sőt évtizedekben a pedagógusok, a művelődésszervezők és a könyvtárosok egyre elkeserítőbb olvasásszociológiai jelenségekkel szembesülnek. Az újabb és újabb felmérések arról tanúskodnak, hogy a fiatalok – és nem csak a fiatalok – egyre kevesebbet olvasnak, és amit olvasnak, az is csak töredéke az ún. „magasabb kultúrának”, egyre igénytelenebb kiadványok vezetik az olvasmányok népszerűségi listáit. A fenyegetéssel, az aggodalom ösztökélte segélykiáltással fölérő statisztikai adatok természetesen a könyvtárosokat sem hagyják hidegen. Országszerte mind több rendezvényről érkezik híradás: mit tesznek a könyvtárosok az olvasás megkedveltetése céljából, mit tesznek a rendszeres olvasóvá nevelésért, mondhatni: az olvasó élcifforma kialakításáért és az olvasás rangjának visszaállításáért. Az olvasás megkedveltetését nem lehet elég korán elkezdeni, és soha nem is lehet abbahagyni. Augusztusi számunkban kezdődő cikksorozatunk – amely mindig a *Műhelykérdések* élén lesz olvasható – avatott szerzői arról írnak, mit tehet a könyvtáros a különböző korosztályok olvasóvá neveléséért. Boldizsár Ildikó, Komáromi Gabriella, Rigó Béla, Horváth Zsuzsa, Gereben Ferenc, vagyis a mesekutató, a művelődésszociológus, a pedagógus, a lapszerkesztő, a könyvtáros mondja el, hogyan közelelíthetők meg a nemes cél érdekében a különböző korosztályok, a még olvasni sem tudó, de képeskönyvet lapozgató óvodások, a kötelező olvasmányokkal küszködő alsó- és felső tagozatos tanulók, a a magyar és a világirodalomban tájékozódni kezdő középiskolások, valamint a főiskolai, egyetemi hallgatók. Szerzőink arról vallanak tehát, miként lehet az adott életkori sajátosságoknak megfelelő módszerekkel, technikákkal, „trükkökkel” megnyerni az olvasás gyönyörűségének a gyermekeket, a fiatalokat, az ifjú felnőtteket. Módszertani segédletet vagy éppen szubjektív megjegyzéseket közölnek, tanácsokat adnak és tapasztalatokat osztanak meg, hogy kicsik és nagyobbak valamivel többet és jobbat olvassanak. Hogy legalább a közelébe kerüljenek annak, amit annak idején Benedek Marcell az olvasás művészetének nevezett. (MLM)

Rágom, nézem, hallgatom

A 0–6 éves korú gyermekek „olvasmányairól”

Gyermekeik jövőjéért aggódó szülők leggyakoribb kérdései közé tartozik, mit tehetnének azért, hogy a gyerekeik „sikereseek” legyenek az iskolában. Az köztudott, hogy az olvasni tudó és szerető gyerekek könnyebben boldogulnak a tananyaggal, de az, hogy mikor és hol érdemes elkezdni az olvasóvá nevelést, és mit lehetne tenni annak érdekében, hogy a gyerek szeressen olvasni, már kevésbé ismert. Ráadásul mire a szülők megkapják a kérdéseikre a választ, általában túl késő. Az olvasóvá nevelés ugyanis a születés utáni első alattódallal kezdődik, majd az úgynevezett „ölbéli játékokkal” folytatódik. Ugyanis azok a gyerekek, akiket otthon sokat ringatnak ölben, miközben az édesanya vagy az édesapa mondókát mond, érintgeti, simogatja a gyermeket, nagyon könnyen tanulnak meg olvasni, és kevesebb tanulási nehézséggel küzdenek, mint azon társaik, akiket csecsemőkorukban sosem ringattak ölben.

Az ölbéli játék nem valami új keletű, modern találmány, hanem ősrégi tudás-közvetítő forma. Ezek a játékok a néphagyományhoz kötődtek, vagyis szájról szájra hagyományozódtak, miként a népmesék is. Mára már több olyan generáció nőtt fel, amelynek tagjai nem ismerik ezeket a végtelenül egyszerű, ám fölöttébb hasznos játékokat, ezért nem is tudják továbbadni őket (ez alól két kivétel egészen biztosan minden családban akad: a „*kerekecske-gombocska*”, illetve az „*ez elment vadászni*” kezdetű játékok). Sajnos, az ölbéli játékok az óvodai nevelésből is kezdenek eltűnni. Sándor Ildikó néprajzkutató könyve, a *Tücsökringató*¹ nemcsak ahhoz nyújt egyszerű segítséget, hogy ezek az ölbéli játékok megőrződjenek az utókor számára, hanem ahhoz is, hogy szülőként elsajátíthassuk és tovább adhasuk. Ezt a könyvet a baba első könyveként ajánlatos minden újdonsült szülőnek beszereznie. Olyan gyűjtemény ez, amelyet nem olvasni kell a kisgyerekeknek (a két kezünkre egészen más miatt lesz szükség), tehát ajánlatos minél előbb kívülről megtanulni a mondókákat. A *Tücsökringató* legnagyobb erénye, hogy rövid és közérthető elméleti bevezetés után minden különösebb nehézség nélkül megtanulható példákkal mutatja be az évszázadokon át fennmaradt ölbéli játékokat. Ezek között vannak az *egyes testrészekhez kötődő dalok és mondókák*, továbbá *tapsoltatók, tenyeresdik, öklütügetők, láblógatók, cirógatók, billegtetők, höcög-tetők, hintáztatók*. A néprajzkutató egyébként gyakorló édesanyaként kezdte összegyűjteni és megmenteni ezeket a feledésbe merülő játékokat, majd elkezdte tanítani, továbbadni mindazt, amit „adatközlőtől” hallott. Fáradságot nem ismerve azóta is járja az óvodákat, játszóházakat, gyermektáncházkákat és baba-mama klubokat, hogy felbecsülhetetlen kincsét átadja az édesanyáknak. Aki egyszer is látta Sándor Ildikót, amint kisgyermekkel az ölben billegtet, höcögtet, s látta a gyermek arcán ragyogó örömet, az megbizonyosodhatott arról, micsoda lehetőség és erő lakozik a legegyszerűbb mozdulatokban és szavakban is, és hogy valóban

milyen fontosak ezek a játékok a gyermekek érzelmi és értelmi nevelésében! Ugyanilyen hasznos, és a témához kapcsolódó kiadvány egyébként Forrai Katalin: *Jár a baba, jár* című könyve², amely immár évtizedek óta rendelkezésre áll, vagy a Gabnai Katalin szerkesztette *Dünnögők és dúdolók*³ is.

Láthatjuk tehát, hogy a csecsemőkori ölbéli játékoknak, daloknak, dúdolóknak, altatóknak és mondókáknak meghatározó szerepük van abban, hogy gyermekünk a későbbiek folyamán miként fog viszonyulni a könyvekhez, az írott és mondott szövegekhez. Minden szülőben tudatosítani kellene, ami talán már az eddig elmondottakból is kiderült, hogy az olvasóvá nevelés nem az iskolában kezdődik. De még csak nem is az óvodában. Aki mese- és beszédhiánnyal érkezik az oviba (vagyis nem meséltek neki, és nem is hallgatták meg őt soha), abból majdnem bizonyosan nem-olvasó gyerek, nem-olvasó felnőtt lesz. Az olvasóvá nevelés első számú felelőse tehát maga a szülő, aki nemcsak azzal segítheti a folyamatot, hogy példát mutat az olvasás és a könyvek szeretetére, tiszteletére, hanem azzal, hogy énekel, játszik és mesél. Persze sok múlik a későbbiekben az óvónőkn is, hiszen ha a gyerek otthon nem vagy csak alig kapott mesét, az óvodában még pótolhatja a mesehát-rányt, bár sajnos, az új óvodai nevelési program ma már nem teszi kötelezővé a mesélést. Még szerencse, hogy ezt az óvónők többsége nem tartja be. Az iskolára és a tanítónőkre pedig elsősorban az a feladat vár, hogy technikailag készítsék fel a gyerekeket arra, hogy olvasni tudjanak, méghozzá jól, hiszen csak azok a gyerekek szeretnek majd olvasni, akiknek nincsenek az olvasással technikai problémáik. Erre pedig csak az a gyerek tanítható meg, aki az írott szövegben képes felismerni az élőbeszédet, aki megfelelő szókinccsel rendelkezik, aki tud figyelni, s aki megtapasztalta, hogy őrá is figyelnek. Mindezek megtanítására és megtapasztalására pedig szintén a mese a legjobb eszköz. Egyébként az olvasás technikai elsajátításánál én az időt tartom a legfontosabbnak: kívánatos lenne, hogy minden gyermek lassan, a maga ütemében és a saját örömeire tanuljon meg olvasni, mert ha jól tanítjuk meg őket, akkor az olvasás valóban gyönyörűség lesz a számukra.

Ám mielőtt további elméleti fejtegetésekbe kezdenék, szeretném megnyugtanni a szülőket és a könyvtárosokat, hogy lehetnek bármily ragyogó és kiválóan védhető elméleteink az olvasóvá nevelés folyamatáról, a különféle irányzatokról, az, hogy egy gyermekből olvasó felnőtt lesz avagy sem, legalább annyira múlik a gyereken, mint az elméleten és az elméletet követő gyakorlaton. Ezért már kisgyermekkorban figyelni kell arra, hogy a gyermek milyen viszonyt alakít ki a hallott szöveggel, hogyan viselkedik mesehallgatás közben, miként reagál a hallott történetre. Ugyanis ahhoz, hogy valaki szeressen olvasni, jó viszonyban kell lennie a szöveggel. A mesék nagyon sokat segítenek e jó viszony kialakításában, hiszen a meséken keresztül a gyerekek észrevétlenül tanulnak meg azonosulni a szereplőkkel, a helyzetekkel és a megoldási technikákkal. Eldönthetik, hogy ki mellé állnak, kit tartanak „jónak” és „rossznak”, kire akarnak hasonlítani. Ugyanakkor azt is megtapasztalhatják már nagyon korán (ha tudatosítani ekkor még nem is tudják, s ezt másnak sem szabad elvégezni helyettük), hogy a mesékben nagyon sok, saját létükre és lehetőségeikre vonatkozó üzenet rejlik, és hogy más utak is léteznek, mint amelyeket megszokásból választanak. Ez a tudás és kíváncsiság az alapja annak, hogy később a gyerekek maguktól is olvassanak, érdekelje őket az, hogy mások mit tennének, mit tesznek egy olyan szituációban, ami nekik nehéz vagy éppen megoldhatatlannak tűnő problémát okoz.

A mesék nyelvét éppúgy meg kell tanulni, mint később a regények, drámák és költemények nyelvét. Ezért egyáltalán nem mindegy, mikor milyen mesét mesélünk gyermekeinknek. Ha túljutottunk a fogzás heves fájdalmain, amelyeket olykor kitűnően tud csillapítani egy-egy kemény lapokból álló leporelló vagy könyv (no lám, mi mindenre jó egy könyv!), vegyük ölbe a gyerekeket, de most ne csak azért, hogy höcögjünk vagy hintázzunk velük. Már egyéves koruk előtt nézegethetünk velük képeskönyveket, megnevezve a könyvben szereplő személyeket, állatokat, tárgyakat. Ekkor még tőmondatokban érdemes mesélni, pl.: „Ez itt a cica. Tejet iszik.” Ha már láthatóan unja a könyvnézegetést és a tőmondatokat, másfél-kétéves koruktól kezdve következhetnek az „én-mesék”. Ezek a mesék is nagyon egyszerűek, és a gyerek mindennapjairól, pontosabban a nap különböző epizódjairól szólnak. A gyerek tudja, hogy az egyes szám harmadik személy mögött ő húzódik meg („Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy kislány/kisfiú, akit úgy hívtak, hogy...”), és a mesében boldogan éli át újra mindazt, ami megtörtént vele. Ezekben a mesékben végig lehet követni az együtt eltöltött napot, újramesélve az érdekesebb eseményeket, visszautalva a gyermeket ért örömökre, fájdalmakra, hisztikre, vagyis mindarra, ami a nap folyamán történt vele és velünk. Örömforrásként szolgálnak a kétéves gyerekek számára a versek is, ebben az életkorban elsősorban Weöres Sándor versei nyűgözik le őket. Három-négyéves kortól következhetnek az állatos mesék, amelyek egy-egy kedvelt állat kalandjairól szólnak (nagyszerű sorozatot alkotnak pl. a *kis vakondról* és a *Babarról* szóló könyvek, valamint Sven Nordqvist *Findus-történetei*, de ide kívánkoznak Bálint Ágnes *Mazsola-történetei* is), amelyek kiválóan alkalmasak arra, hogy előkészítsék az igazi tündérmesék befogadását és megértését. Ahhoz ugyanis, hogy a gyerekek végig tudjanak hallgatni egy hosszabb történetet, szükség van a figyelmük összpontosítására, a logikai elemek összekapcsolására, a kitartásra és koncentrációra. Ezek pedig elsajátítható és elsajátítandó készségek, épp ezért kell folyamatosan „edzeni” őket mesemondással. A meséléssel észrevétlenül megtaníthatjuk a gyermekeinket arra, hogy képesek legyenek koncentrálni, figyelni mindarra, amit hallanak. Ez később az olvasásnál és a szövegértésnél is alapkövetelmény lesz, hiszen ha például egy meg nem értett szó miatt kihagy a figyelmünk, elveszítjük a történet fonalát, s azt vesszük észre, hogy oldalakon keresztül nem is értettük mindazt, amit olvastunk. A gyermekek sincsenek ezzel másképp. A mesélés másik áldásos hatása, hogy mesehallgatás közben folyamatosan működik a gyermekek fantáziája: látják, elképzelik mindazt, amit hallanak. A későbbiekben a fantázia működése nélkül az olvasás sem öröm lesz, hanem gyötrellem. A mesékkel nemcsak a fantázia fejleszthető kiválóan, hanem a szókincs is, amelynek színtén nagy szerepe van a szövegértésben. Ráadásul a mesét hallgató gyerek öntudatlanul sajátítja el azt is, miként szerveződik egésszé egy szöveg, hogyan épülnek fel egymás után a mondatok és a bekezdések. Mindezen tudás a képernyő bámulásával nem sajátítható el, mi több, a mértéktelen tévénézés kifejezetten tompítja azon készségek kialakulását, amelyek az olvasáshoz, később pedig a tanuláshoz szükségesek. Négyéveseknek már mesélhetjük Kormos István Vackorkönyveit és egyéb állatmeséit, Móra Ferenc gyermekverseit, valamint Móricz Zsigmond, Kányádi Sándor és Zelk Zoltán állatmeséit. Nem baj, ha nem értenek meg mindent ezekből a mesékből, a ritmus és a rím gyönyörűsége ekkor még sokkal fontosabb.

A klasszikus állatmesék (ezópusi mesék, fabulák) látszólagos egyszerűségük ellenére nagyon is bonyolultak: a jellemek mögött rejlő célzásokat a gyerekek még nem érthetik meg, ezért azt javaslom, hogy egyszerűsítsük le ezeket. és inkább tréfás oldalukat hangsúlyozzuk. A klasszikus állatmesék és tündérmesék ideje csak 5-6 éves korban jön el, ekkor a gyermek (ha megfelelő fantázia- és figyelemtréningben részesült addig) már végig tud hallgatni egy hosszabb történetet, szívesen időzik a csodák birodalmában, és megérti a fabulák erkölcsi üzeneteit is. A népmesék fentebb ismertetett áldásos hatása ebben az életkorban fokozottan érvényesül.

Ebben az életkorban, különösen az óvodába, illetve az iskolába kerülés kezdeti nehézségeinek legyűrésében, okos kezelésében segítenek például Janikovszky Éva és Szepes Mária nagy szeretettel megírt és a gyermeki gondolkodás ismeretéről tanúságot tévő könyvei, valamint Csukás István humoros gyermekkönyvei. Süsü-történetei.

Összefoglalásképpen elmondható, hogy egy gyermek olvasóvá nevelődése elsősorban nem attól függ, hogy gondosan megválasztott, életkori sajátágaiknak megfelelő „olvasmányokkal” találkoztak-e életük első éveiben, hanem attól, hogy mi történt velük akkoriban: hallottak-e mesét otthon vagy az óvodában, mikor vették kézbe az első könyvet, és mi célból (amint arra utaltam, a babák ama rossz szokása, hogy szeretik megrágesálni a könyveket, nem tekinthető súlyosbító körülménynek), és volt-e mellettük valaki, aki segítette őket eligazodni a történetek nem mindig kedélyes, és nem mindig könnyen befogadható és feldolgozható dzsungelében.⁴

JEGYZETEK

- 1 Sándor Ildikó: Tücsökringató. Ölbeli játékok. (Ill. Porkoláb Zsófia) Bp., 2005. Hagyományok Háza. 62 p.
- 2 Forrai Katalin: Jár a baba, jár. (Ill. Reich Károly) Bp., 2006. Holnap. 84 p.
- 3 Dünnyögők és dúdulók (Vál. Gabnai Katalin. Ill. Kállai Nagy Krisztina) Bp., 1997. Helikon. 25 p.
- 4 Írásomhoz felhasználtam a *Miből lesz az olvasó?* (Bp., 2006. Animus Kiadó) című tanulmánykötetben megjelent munkám néhány bekezdését javított, bővített formában.

Boldizsár Ildikó

Kompetenciafejlesztés az iskolai könyvtárban

Minden nap szembesülök azzal, hogy kompetens vagyok-e anyaként, tanítóként, könyvtárosként? Minden területen elvárják tőlünk, hogy mindig, mindenre megtaláljuk a megfelelő megoldást. Nemcsak egy szakterület vékonyka szeletét kell professzionálisan ismernünk, hanem – mivel szolgáltatunk – minden pillanatban más-más kihívásnak kell megfelelnünk. Ezt csak élethosszig tartó tanulásal érhetjük el. Nem új gondolat ez, hiszen ismert: a jó pap is holtig tanul!

Könyvtárostánítóként az alsó tagozatos gyermekek könyvtárhasználati szokásait kell kialakítanom. Céлом, hogy a gyerekek azt gondolják, hogy a könyvtár jó hely, itt mindig történik valami! Lehet lapozgatni, beszélgetni, társasjátékozni, rajzolni, bábokkal játszani. Vagy csak úgy nyugalomban lenni. Bármikor. Időnként a könyvtáros nével lehet együtt barkácsolni, közben jókat beszélgetni. Mindig tud valami érdekeset mutatni, valami jó könyvet ajánlani. Nem értek valamit? Együtt utánanézőnk. Lecke? Nem probléma, a könyvtárban megvan a válasz. Közben természetesen kompetenciát fejlesztünk. Elsősorban kommunikáció történik, amely összekapcsolódik a személyi–szociális kompetencia fejlesztésével is. Megtanul a gyermek kapcsolatot kialakítani, megfogalmazza kérdéseit, igényeit. Gyakorolja a társas viselkedés szabályait. Ez eddig bármelyik közművelődési könyvtárban is megtörténhet. Mitől iskolai könyvtár az iskolai könyvtár?

A könyvtárban néha óra is van. A tanító néni kíséretével az osztály vendégségbe megy a könyvtároshoz, aki jó házigazdaként szórakoztatni akarja a gyerekeket. Már az ajtónál valami érdekes történik! Mindenki kap egy képet. Akiknek azonos kép jutott, együtt ülnek. Ebből már a kollégák tudják, hogy kooperatív szervezésű órával készültem. Azokban az osztályokban, ahol a kollégák is használják ezt a módszert, a gyerekeknek már ismerős. De a más munkafórmához szokott gyerekek is kíváncsian várják, hogy mi fog történni. Minden csoportmunka fejleszti a szociális kompetenciát, mert

- együttműködést feltételez,
- helyzetmegoldásra serkent,
- visszajelzést ad a munkáról és
- önelemzésre készítet.

Két órarásszlettel szeretném illusztrálni a kompetenciafejlesztést.

Az első osztályosok már ismerik a könyvtári viselkedés szabályait, ennek az órának a témája a *dokumentumismeret*. A könyvtárban nem csak könyvek vannak. Mi ez a sok minden itt a csoportasztalon? Különböző dokumentumtípusokat kaptak a gyerekek, amelyek közül ki kell emelni a kakukktójást. Ehhez intellektuális kompetenciára van szükség: megérteni a feladatot és valamely szempont szerint csoportba rendezni a dokumentumot. Mi marad ki? Miért? A gyerekek próbálják

meggyőzni egymást saját álláspontjuk helyességéről. Itt a kommunikáció kerül előtérbe: érvelni, bizonyítani kell. Válasz: könyv vagy folyóirat. Miért? Ehhez csak a betűket kell ismernem, csak *én* kellem hozzá. A többi dokumentumtípushoz szükség van még valamilyen lejátszó berendezésre, hogy hozzájussak a tartalmához. Te melyik dokumentumot vinnéd magaddal, ha az osztállyal fogorvoshoz mentek? Mi segít az idő eltöltésében? Itt ismét intellektuális tudásra van szükség: az eddigi információt kell használni, majd értelmezni.

Szívük szerint inkább videofilmmel töltenék ki a várakozás perceit, de meggyőzik egymást: csak könyv vagy „újság” jöhet számításba. Ekkor van lehetőség módszertani kompetenciát fejleszteni, azaz szó kerül a könyvtárkezelési technikákról. Ugyanis az „újság” – ami könyvtári kifejezéssel folyóirat – az újdonságából eredően nem kölcsönözhető. Mindig kéznél kell lennie, hogy amíg megérkezik a következő lapszám, minél többen olvashassák.

Ezzel az egyszerű órarészlettel azt kívántam érzékeltetni, hogy miként történnek az első lépések. Honnan indulnak azok a tanítványaink, akik majd idővel az országos Bod Péter Könyvtárhasználati Verseny döntőjében bizonyítják, mennyire vannak birtokukban a kompetenciák.

Még egy harmadik osztályos órarészletet szeretnék ismertetni. *Kézikönyvekkel* foglalkozunk, már volt bevezető óra, most belevágunk a közepébe!

Természetesen kooperativitásra építem ezt az órát is. Szótárak, lexikonok az asztalon. A hangulati előkészítés után elárulom, hogy a mai órán illusztrált lexikont készítünk a tavaszról. Mi tudunk ilyet? Nagy az izgalom! Mindenki kap egy lapot, rajta egy címszó. (Ugye a címszó tipográfiaiailag is elkülönül a szócikktől.)

Egy-két mondatban – röviden – fogalmazd meg a szócikket, majd készíts hozzá illusztrációt! Az óra végén betűrendbe rendezzük a címszavakat. Remek lehetőség a könyvtári ismeretek mélyítésére, hiszen minden tanítás alapja a tapasztalás. Egymást segítve dolgoznak a gyerekek. Itt ismét szociális és kommunikációs kompetenciát fejlesztek. Együttműködésre van szükség: van, aki a betűrendes keresésben gyors, van, aki a szövegértelmezésben, tömörítésben, van, aki a rajzolásban, de mindenféleképpen részt kell venni a munkában. A kikészített kézikönyvekből kikeresik az azonos címszavakat, megfogalmazzák saját szavaikkal a szöveget, tömörítene. Ekkor módszertani kompetenciát erősítünk. Az intellektuális kompetenciát is fejlesztjük, szelektálni kell az információk között, kritikai gondolkodás fejlődik az értelmezés során. Kreativitást igényel az illusztráció tervezése, kivitelezése. A módszertani kompetenciát folyamatosan fejlesztjük a szakszerű szóhasználat, a kézikönyvek alkalmazásával.

Szerencsés esetben egy ilyen óra minden kulcskompetenciához kapcsolódik. A tantárgyi integráció folyamatosan jelen van. Kapcsolódunk a környezetismeret órához, a fogalmazáshoz, nyelvtanhoz, íráshoz és a rajzórához is. Ami még szintén nagyon fontos: az osztálytanító is elégedett:

- javítottuk a helyesírási hibákat,
- mondatokat alkottunk, tömörítettünk,
- a fogalmakat rendszerbe helyeztük,
- rajzoltunk, ábrázoltunk,
- ügyeltünk a külalakra,

ezen felül a tanító megtapasztalta, hogy remek osztálya van, a napi munkája gyümölcsöt hoz: lám, mire képesek az ő gyerekei!

Ezen az órán a *címszó, szócikk, illusztráció, betűrend* fogalmának ismeretét erősítettük. A következő órán folytatjuk a lexikon készítését. Alkalmazni fogjuk a *hasáb, élőfej* kifejezéseket. Felkerülnek a *könyv adatai* és tapasztalatból is ismerni fogjuk a *könyv részeit*.

A könyvtárban számos olyan lehetőség van tanórán kívül is, amelyek alkalmasak a kompetencia fejlesztésre: író-olvasó találkozó, Könyvek kérdésről kérdésre. Népmese napja.

Író-olvasó találkozón bizonyára sokan voltak és sokan szerveztek már. Akár rendezőként, akár vendégként mindenképpen felkészülést igényel. A legutóbbi Iskolai Könyvtárak Világnapján láttuk vendégül Bosnyák Viktóriát. Több, a gyerekek által kedvelt angol nyelvű regény fordítója és többek között a *Tündérboszorkány* és a *Klott Gatyá, ne fárasz!* című mű szerzője. A tündérboszorkányok pedig mi vagyunk, könyvtárosok.

Előzetesen felhívtam a gyerekek figyelmét az eseményre. A műveit beszereztem és ajánlottam. Kérdéseket szerkesztettem a könyvekhez, ezzel sarkalltam őket a könyvek megismerésére.

Tehát a gyerekek már ismerik a művet, kíváncsiak a szerzőre. Kérdéseken törik a fejüket, amelyeket az írónőnek szeretnének feltenni. Közben folyik a közönségszolgálat: a regényeket ismerő gyerekek ajánlják barátaiknak, osztálytársaiknak, próbálják az érdeklődésüket felkelteni. Jó, de hogy jön ez a kompetenciafejlesztéshez? Először is olvasnak, majd szelektálás, lényegkiemelés történik a kérdések megválaszolása kapcsán, amely az intellektuális kompetenciához kapcsolódik. Majd véleményezik a művet, kérdések merülnek fel, ami kritikai gondolkodást, kreativitást feltételez. Az ügyesebbek rákerestek a neten is, ami mindjárt a módszertani kompetenciák fejlesztéséhez sorolható.

Maga az esemény élmény a gyerekeknek: találkozhatnak egy „hús-vér” íróval, beszélgethetnek, kérdezhetnek. Ez mindannyiunk számára ismerős helyzet. Utána pedig a résztvevők rajzoltak és írtak is Vikinek, amit e-mailben el is küldtünk. Így jutunk el a szóbeli kommunikációtól az írásbeliig, sőt a képiig. Egy-egy ilyen program többet ad, többet fejleszt, mint a házi feladat gondos elkészítése.

Végezetül megemlítenék még egy jó lehetőséget, ahol a könyvtár és a könyvtárostánár megmutathatja magát: ez a Népmese Napja. 2005-ben indította útjára a HUNRA azzal a céllal, hogy legyen egy olyan ünnep, ami a magyar népmesére irányítja a figyelmet. Ez a nap mindig szeptember 30-án van, Benedek Elek születésnapján. Első évben egy kerületi szintű pályázattal nyitottam. A *legkedvesebb népmesehősöm* címmel vártam képeket, bábokat, szobrokat. Ezekből kiállítás született. Erősen kötődik a könyvtárhoz, mert népmeséket kellett keresni, olvasni és ábrázolni a kedvenc szereplőt. Ezek is olyan tevékenységek, amelyekkel különböző kulcskompetenciákat tudunk alakítani. Jelen van a tantárgyi integráció az olvasásban és az ábrázolásában, könyvtárkezelési technikák ismerete is fejlődik, míg a megfelelő mesét kiválasztja. Fejlesztjük a kreativitását és ösztönözzük arra, hogy képekkel fejezze ki gondolatait.

Nagy öröömre szolgált, hogy a következő évben az alsó tagozatosok a délelőtti órák terhére vettek részt az ünnepi eseményen. Ez jelzi, hogy sikerült olyan forgatókönyvet összeállítani, amelyről a kollégák is azt gondolták, hogy szerves része a tanulmányi munkának. A feladatsort úgy válogattam össze, hogy a gyerekek jól érezzék magukat és közben gyarapodjanak is. Az 1–2. évfolyamon egy

mese köré fűztem fel a feladatokat. A gyerekek használták a fantáziájukat, szükség volt találékonyságra, énekeltek, kézimunkáztak, kommunikáltak többféle módon (szóban, képpel és nonverbálisan). A 3–4. évfolyam másik feladatsort kapott. Az olvasásóra és a könyvtárhasználati órák anyagához kapcsolódó kérdések voltak. Például közmondás megfejtése, meseszereplők, bűvös számok, találós kérdések, illusztrációk, ki volt a mesebíró stb. Az osztálytanítók a feladatsorral szabadon dolgozhattak. A feladatok nagy része könyvtári támogatást igényelt, a könyvtár nyitott ajtóval várta a kíváncsi gyerekeket. A feladatok elvégzése után tanítójuktól egy mesét „kaptak”. Ezt értelmezték, bábokat készíttettek hozzá és dramatizálták. A program végén összejött az alsós gyerekcsapat, beszámoltak élményeikről és megnézték egymás meséjét. Ezen a napon valamennyi kisgyereknél volt kompetenciafejlesztés! Mint tudjuk: *„Képességeknek és készségeknek a passzív ember is birtokában lehet, a kompetens ember azonban szükségképpen cselekvő embert is jelent.”* (A kompetencia. Kihívások és értelmezések. Bp., OKI, 2006.)

Azt mondhatják, ez nem kifejezetten a könyvtáros munkája. Lehet más munkamegosztásban is dolgozni. Mégis azt mondom, hogy megéri: PR-tevékenységnek sem utolsó.

Az itt megfogalmazott gondolatokkal arra szerettem volna felhívni a figyelmet, hogy nem csak a szigorúan vett tanóra – sok helyen még mindig a frontális osztálymunka keretében a tanári előadás – számít tanításnak. Minden olyan tevékenység gazdagítja a gyereket, ahol értéket közvetítünk, ahol cselekvésre készítünk, és főleg amikor a tanuló cselekvő helyzetbe akarja hozni magát. Ez mindig a társas kapcsolatokban kap értelmet. Ezért jó, ha csoportban dolgoztatjuk tanítványainkat; jó, ha projekteken gondolkodunk. A diákok és a tanártársak is látják, hogy a könyvtári óra nem egy tanóra a többi között, hanem valami egészen más: tantárgyközi jellegű. Kapcsolódik mindenhez és mindenkihez.

Használjuk ki ezt a fantasztikus lehetőséget, hiszen az iskolai könyvtárban mi eddig is kompetenciát fejlesztettünk, akárhogy is neveztük!

Donkó Erika

A Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Információs Központ új épülete

A kezdet

Új épület avatása mindig öröm, könyvtárépületé különösen. A 2007 tavaszán átadott Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Információs Központ létrejöttének története van, ami rögzíthető és nyomon követhető.

A megyei könyvtár 1952 óta működik Debrecenben, a Kereskedelmi Akadémia egykori – az 1893-ban neoreneszánsz stílusban épült – műemlék épületében, a mai Piac u. 8. szám alatt, 889 négyzetméter hasznos alapterülettel. A helyhiány miatt először galériák építésével kellett megnövelni a hasznos teret, majd fokozatosan kiszorult az épületből a gyermekrészleg, a hálózati módszertan, a nyomda, és lakótelepi pincékben költöztek a könyvraktárak, az állomány 70 százalékával. Az épület zsúfoltsága, a részlegek és a gyűjtemény szétszórtsága nehezítette a könyvtári szolgáltatást, a gazdaságos működtetést, a hatékony munkaszervezést.

A „könyvtári gondolat” már 1966-ban megfogalmazódott, sőt terv készült a megyei művelődési központtal közös épületegyüttes létrehozására. Akkor azonban anyagiakra hivatkozva a művelődési központ kapott elsőbbséget. Dokumentumainkat lapozgatva meg lehetne írni a könyvtár negyvenéves meg nem építésének történetét. Az elmúlt tíz évben egyre nyilvánvalóbbá vált a könyvtár tartahatatlan helyzete, és mind intenzívebbé vált egy új, korszerű könyvtár megépítésére irányuló szándék és akarat. Az évek során több elképzelés is napvilágra került: könyvtár és levéltár egy épületben történő elhelyezésétől a városi könyvtár speciális gyűjteményeinek átvételén át egészen az egyetemi könyvtárral közös Könyvtárház koncepcióig terjedően, de mindegyik meghíusult.

2004-ben végre megszületett a politikai döntés: a megyei közgyűlés határozatában kifejezte a megyei könyvtár felépítésének szándékát a Bem tér 19. szám alatt található telken, címzett támogatás igénybevételével. A szakmai fejlesztési koncepció és megvalósíthatósági tanulmány dokumentációja 2004 áprilisában elkészült.

A 2005-ben elnyert címzett támogatás elérhetővé tette a régi álmat, és a 2006. március 28-ai alapkövetéssel megkezdődött az építkezés. 2006-tól a kivitelezést irányító koordinációs bizottságban Eszenyiné Borbély Mária igazgatónő képviselte a könyvtár érdekeit.

Ugyanezen év szeptember 29-én a szerkezetkész épületet bokréta ünnepség avatta. Végül a gyors, látványos és magas színvonalú kivitelező munka beteljesítette a programot, és 2007. május 4-én a megyei közgyűlés elnöke átvehette az új könyvtárépületet.

A program

A szakmai program ambíciózus volt. A tervezés számára általános szempontokat is meghatározott.

- A könyvtáráépület térrendszerének, technológiájának, üzemeltetésének megtervezésénél a számítás- és kommunikációtechnikai alkalmazások lehetőségeit messzemenően figyelembe kell venni.
- A könyvtár működésében előtérbe kell állítani a szolgáltató és információközvetítő funkciókat, a térbeli bővíthetőséggel szemben a virtuális könyvtáreszményre helyezve a hangsúlyt.
- Az épületen belül szigorúan elkülönítendő az olvasói és a könyvtárosi forgalom útvonalai, amelyek nem keresztezhetik egymást. Az egyik a nyilvános, a másik a szolgálati bejáraton keresztül zajlik.
- A könyvtár függőleges irányú közönségforgalma egyetlen lépcső- és liftrendszeren bonyolódik le, ehhez képest más függőlegesen közlekedőknek csak kiegészítő vagy menekítő szerepe lehet.
- A forgalmi útvonalak vezetése legyen egyszerű és áttekinthető.
- A forgalom ne zavarja a könyvtár használatát.
- A szolgáltató könyvtárosok természetesen használhatják az olvasói útvonalakat is a nyilvános térben mozogva, de az olvasók semmiképpen sem léphetnek be a szolgálati övezet tereibe.
- Az épület minden tere legyen megközelíthető a mozgássérültek speciális igényeinek megfelelően, és a könyvtárbelsőben történő teherszállító kézikocsi akadálymentes közlekedését is biztosítani kell. Erre tekintettel kell lenni az ajtók és a közlekedési útvonalak kialakítása során (lengőajtó, ütközésvédelem, küszöbmentesség, rámpák).
- Nyilvános parkolóhelyekről a vonatkozó építési előírásoknak megfelelően kell gondoskodni. A tervezés részletkérdései tekintetében szakmai irányelveként a Közművelődési Könyvtárak Tervezési Előírásai című ágazati szabvány (ÉSZ 204/4–76) használható.

A könyvtárosok számára fontos volt, hogy funkcionálisan jó épület készüljön el, ahol minden dokumentum hozzáférhető, és az informatika a korábbi szolgáltatások sokszorosának kínálatával vonzza a használókat; ahol sokféle tevékenység megszervezésére nyílik lehetőség; a regionális szerepkörnek megfelelő hagyományos és elektronikus szolgáltatások rendszerszerű működtetése korszerű feltételek között valósítható meg.

Az építész a funkció és tér összefüggés-rendszerében a szakmai követelmények és az esztétikai megjelenés harmonikus megvalósítására törekedett, és arra, hogy szerethető épületet hozzon létre.

A helyszín

Az épület a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat kizárólagos tulajdonában lévő – Debrecen, Bem tér 19. szám – telekre épült, a Kenézy Gyula Kórház felhagyott pszichiátriai és ellátó épületei helyén.

A terület három oldalról közterülettel határolt, tömegközlekedési kiszolgálása ideális, mind a villamos-, mind a buszközlekedés szempontjából. A telek egyenlő távolságban van a városközponttól és az egyetemektől, ugyanakkor zöldterületbe ágyazott. A telek minden közmű- és energiaellátó rendszerrel kiszolgált.

A Hadházi út felőli zajterhelés nagy, amit robosztus, szendvicsszerkezetű fal-elemekkel, hangszigetelő üvegezésű nyílászárókkal, klimatizált zárt terekkel az utca felől, valamint funkcionális szervezéssel igyekeztünk kivédeni.

A telepítés

A könyvtárépület a szabályozási előírások megtartásával, a lehetőségek maximális kihasználásával helyezkedik el a telken. A Bem tér és a Hadházi út felőli 10-10 méteres előkert, a Kórház utca felőli 7,5 méteres előkert, a zárt sorú telepítés, és a 30 százalékos beépíthetőség az épület alaprajzi elrendezését abszolút formában meghatározta. A telepítésnek egy „L” alakú, a Bem tér irányában 40 méter mély, a Hadházi úti hossz tengely mentén 70,95 méter hosszú, és mindkét szár irányában 15,40 méter széles épület felel meg, amely a Kórház utca felőli végén 8,22 méteres épületszélességre vált át, a területi normák megtarthatósága miatt.

Az épület nyilvános bejárata a Bem tér–Hadházi út sarokrészén nyílik, az épület leghangsúlyosabb pontján, egyben a publikus zónák elérhetőségi centrumában. A szolgálati bejárat a Kórház utca felől nyílik, porta ellenőrzéssel.

Az „L” alakú épület belső, udvari épülethez kapcsolódó terepsíkját lesüllyesztettük, hogy az udvar felőli perem mentén elhelyezett alagsori helyiségek természetes megvilágítást kapjanak.

Az épület parkosított zöldfelületi kialakításokat hoz létre a közterületek és a belsőudvar irányában. Kerítést csak a kórház felőli telekoldalon, valamint a Kórház utcai oldalon az épület széléig vezetve alkalmazunk – áttört, pálcárcsos kivitelben.

Funkcionális elrendezés

A tervezés meghatározó eleme a részletes tervezési programban tételesen megfogalmazott 370 000 dokumentum felhasználóbarát elhelyezése, a könyvtár jövőképe és küldetésnyilatkozatának direktívái szerint.

A tervezésnél alapvető szerkesztési elvnek tekintettük a térben és időben átrendezhető, nagy mobilitási lehetőségeket adó funkcionális és szerkezeti kialakítást.

Az egész épületben a publikus és a szolgálati bejáratok, valamint a hozzájuk kapcsolódó lépcsőházak és vizesblokkok kötött helyzetűek, az összes többi terület szabadon átrendezhető, mivel az infrastrukturális hálózatok követni tudják a változásokat.

Az „L” alakú épület részben alapincézett, földszint, plusz I–II. emelet (tetőtérbeépítés) szintelrendezésű, nettó 4050 négyzetméter összterületű. A déli és nyugati homlokzatok mentén zárt, napárnyékolt kialakítású, míg a belső udvari árnyékolt és északi homlokzat irányban megnyitott, nagy üvegfelületekkel szervezett.

Az épület központi eleme a csuklópontba elhelyezett kör alakú galériás udvar, amely áthalad minden szinten, és összeköti térben az alagsort a tetőtérrel. E kör szerveződik szintenként a terület információs pontja, és zárt együttest alkot az átlósan rászervezett központi főlépcsőház és liftmaggal – valamint a körjük szervezett vizesblokkokkal. A többszintes – kör alakú – nyitott belső udvar a pince-szintre is levezet, vizuális összeköttetést teremtve valamennyi szinttel, hangsúlyozva a kiállítóteret.

A *pinceszint* a központi előcsarnokból közelíthető meg, ahol a büfé és kiállítóter található, és a Hadházi út felőli épületszárnyban a könyvtár zárt belső területei szerveződnek. Mindkét területhez akadálymentes lépcső és felvonó csatlakozik, oldalaikon férfi és női vizesblokkokkal.

A pince szolgálati bejárat felőli megközelítését háromkarú lépcső és személyteher felvonó biztosítja. A lépcsőházból induló középfolyosóra vannak felfűzve a műhelyek – raktárak és gépészeti helyiségek. Az utca felőli traktusban a könyvraktárak helyezkednek el, a gördülő állványok 120 000 könyv, illetve bekötött folyóirat elhelyezését teszik lehetővé. A raktárba leközeledik a kölcsönzési ponttól induló könyvlift, s a raktár közvetlen előtérrel kapcsolódik a szolgálati lépcsőház nagy teherbírású felvonójához is. A raktárban az előírt tisztaságú és hőmérsékletű levegő biztosított. A pincében kapott helyet a kötetes és a nyomda.

Az *épület nyilvános bejárata* a Bem tér és a Hadházi utcai épületsaroknál nyílik, átlósan átvágva az épületet az átforduló épületszárnyak között. Az épülethez az akadálymentesen kialakított hangsúlyos előlépcsőn át jutunk. Az előlépcsőt két kis bástya – mint két ökölbe szorított kéz – fogja közre, és a lépcsők fokról fokra emelnek és visznek az épület főkapuja felé. A bejárat és az előcsarnok a nyilvános könyvtári terek súlypontjába esik és a forgalmat tisztán szétválasztható funkcionális terekre tagolja. Az *előcsarnok*ba forgóajtós szélfogón keresztül jutunk. Belépve a teljes térszerkezet vizuálisan áttekinthetővé válik. Az előcsarnok közepén végighaladó nyitott galériás udvar kiterjeszti az előcsarnok méreteit, vizuálisan is összeköti a könyvtári szinteket, szintenként ismétlődve sugárszerűen nyit a különböző funkciójú terek felé.

A bejáratától balra a ruhatár helyezkedik el. A ruhatár része az ellenőrzési helyeknek, elsősorban az előadóterem irányában van ilyen funkciója. A ruhatártól a könyvtári terek felé az ellenőrző kapukon keresztül lehet átjutni, amelyhez a kölcsönzési – ellenőrzési pont csatlakozik. Itt ellenőrzik a könyvtár teljes felhasználói forgalmát, itt történik a beiratkozás, a kölcsönzés és a könyvek visszavétele. Az ellenőrzési pontnak közvetlen kapcsolata van a biztonsági, vagyon- és tűzvédelmi hálózatokhoz és rendszerekhez, valamint az innen indítható könyvlift közvetlen kapcsolatot teremt a pinceraktárral, valamint az emeleti könyvtári terekkel.

Az ellenőrzési pont után az ívelt előcsarnok három fő irányt szab meg. A bejáratnál szemben a főlépcsőház – akadálymentes felvonóval – végigközeledik az alagsortól a legfelső szintig. A lépcsőház két oldalán vizesblokkok települnek: az infotéka és hírlaptár felé férfi és női, a gyermekrészleg felé külön a gyermekek számára kialakított – köztük akadálymentes – vizesblokk található, pelenkázó előtérrel.

Az előcsarnokból a Bem téri szárny felé az előadóterem, infotéka és a hírlaptár, valamint könyvtárosi munkaszoba települ. A hírlaptárban a kurrens folyóiratok és hírlapok, közlönyök, és a közhasznú információk érhetők el. Az infotékában elektronikus, gyorsinformációs szolgáltatás igénybevételére nyílik lehetőség a különböző adatbázisokból és internetelérhetőséggel, továbbá multimédiás szolgáltatás, másoló- és nyomtató berendezések kaptak itt helyet.

Az előcsarnokból a Hadházi út felőli szárny irányában a gyermekrészleg helyezkedik el. A részleg kényelmét a bútorok formája, elrendezése, harmóniáját a berendezések színvilága határozza meg. Szabadpolcos olvasóhelyek, játékszoba-foglalkoztató, internetoktató és olvasóterem várja a gyermekolvasókat. A gyermekkönyvtár bejáratánál információs-ellenőrző pont, valamint a könyvtárosi munkaszoba került helyezkedik el.

Az épület szolgálati bejárata – a nyilvános bejáratnál átellenes oldalon – a Kórház utcából nyílóan helyezkedik el. Itt bonyolódik a személy- és teherforgalom, ide érkeznek az új könyvek és dokumentumok, innen történnek a különböző szállítások. A bejárat portaellenőrzésű, itt helyezkednek el a biztonsági berendezések pultjai, a tűz- és vagyonvédelmi rendszerek központjai.

A szolgálati övezet háromkarú lépcsőház köti össze személy- és teherfelvonóval. A felvonón keresztül történik a feldolgozott könyvek szétosztása a könyvtári szintek és a raktár között.

A lépcsőházi előtérből nyíló közlekedőre az állománygyarapító és feldolgozó osztály, valamint a postázó és öltöző helyiségei szerveződnek. Az állománygyarapító és feldolgozó osztály természetesen számítógépes integrált könyvtári rendszerben dolgozza fel a dokumentumokat.

A szolgálati övezet közlekedőn keresztül kapcsolódik a gyermekkönyvtár téréhez. Az átjárás csak a könyvtárosok számára lehetséges, az ajtóknál alkalmazott elektronikus beléptető rendszerek felhasználásával. A lépcsőház mellett férfi–női vizesblokk helyezkedik el a szolgáltatói területek számára.

Az első emelet nyilvános övezeteiben, mindkét szárnyban könyvkiválasztó terek helyezkednek el, a kölcsönözhető szép- és szakirodalommal, és idegennyelvű állománnyal. A rendelkezésre álló terület a dokumentumok szabadpolcos, szakrendben történő elhelyezését teszi lehetővé.

A könyvkiválasztó terekben az állványok között, valamint az ablakok mellett szigetszerűen, illetve soroltan elhelyezett böngészőhelyek kialakítására került sor. A könyvkiválasztó terekben 150 kötet/m² mutatóval számoltunk.

E szintre a főlépcsőházon keresztül érkezünk, ahol olvasói számítógépek és OPAC-ok fogadják az érkezőt, és biztosítják a tájékozódást, a saját és más könyvtári gyűjteményekről és információs központokról, adatbázisokról és azok elérhetőségéről. A könyvtár multifunkcionális képességét a galériás udvar köré szervezett szolgáltató boxok növelik.

A könyvkiválasztó terek végeiben könyvtárosi munkaszobák kaptak helyet. A nyilvános könyvkiválasztó térhez kártyás, biztonsági ajtós kapcsolattal csatlakozik a szolgáltatói övezet a Kórház utca felőli szárnyvégeben. A területre a földszintről háromkarú lépcső és felvonó visz. A lépcsőház kapcsolatú közlekedőre nyílnak az igazgatás helyiségei, valamint a gazdasági ügyvitel és a számítástechnikai gép- és munkaszoba.

A második emeleten (a tetőtérben) – a Hadházi úti épületszárnyban – a csak helyben használható gyűjtemény dokumentumai, a 60 férőhelyes olvasóterem, az on-line katalógus termináljai és másolóberendezései kaptak helyet.

A Bem tér felőli épületszinten a helyismereti gyűjtemény található olvasóhelyekkel, valamint a különgyűjtemények kezelőhelyeivel és tárolóival. A helyiség végében munkaszobákat alakítottak ki.

Erre a szintre is a főlépcsőházon keresztül érkezünk, az első emeleti elrendezéssel megegyező módon elhelyezett olvasói számítógépek és OPAC-ok fogadják az érkezőt, és biztosítják a tájékozódást.

A belsőépítészeti berendezések és bútorok eredetileg a skandináv Eurobib–BCI állvány- és polcrendszerrel és ülőbútorokkal szerepelt a tervben. A közbeszerzési versenyt a Mátészalkai Sandraform Bútoripari Kft. nyerte, amely a hihetetlenül szűkre szabott költségvetéshez viszonyítva nívós és egységes küllemű bútorokat készített.

Szellemi alkotás, művészi kifejezés – technika és munkaszervezés

Minden újonnan épített könyvtáreépület egy program eredménye. A megszülető épület egyszerre szellemi alkotás, művészi kifejezés és technika. A geodétától az informatikusig legalább tíz-tizenkét szakma mérnökei dolgoznak a terveken, továbbá rendkívül fontos a kivitelezői apparátus műszaki–technikai–technológiai felkészültsége és teljessímenye.

Könyvtárat adaptálni nem lehet, azonban vannak közös szempontok, amelyek figyelembevétele a tervezés során nem mellőzhetők, így a rugalmasság, a modularitás, a flexibilitás, a szervezethezesség, a bővíthetőség, a biztonságosság, a kényelem, a gazdaságosság és a minden fázisban jelenlévő információtechnológia. Másként fogalmazva: a könyvtár nem csupán a tudás mérhetetlen forrása kell, hogy legyen, hanem olyan jól felszerelt fizikai és virtuális tér, amely különböző kulturális, ismeretszerzési, dokumentumellátási és infokommunikációs szolgáltatásokat integrál.

A Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár a használat módjából, az állományból, az információtechnológiából kiinduló tervezés során nyerte el alakját. Formája az épület lényegéből, funkciójából következik: „A könyvtáreépület példát mutathat és katalizátorként hathat ezen kiemelt terület épített környezetének alakításában és továbbfejlesztésében, ami egyben alapvető városi érdek is.” – írta Varga László, a Városfejlesztési Főosztály vezetője a 2004. áprilisi ajánlásában.

Az épület homlokzatán Győrfi Lajos szobrászművész alkotása, a könyvtár névadóját ábrázoló dombormű látható. A debreceni prédikátor és püspök tekintete a jövőt fürkészve bizakodóan sejteti az intézmény szintézisre törekvő szellemi kisugárzását.

Gellér Ferencné

Múzeumi könyvtárak a statisztikai adatok tükrében (2001–2005)

A Könyvtári Intézet Kutatási és szervezetfejlesztési osztályán 2006 őszén célul tűztük ki, hogy a statisztikai adatok elemzése, illetve a megjelent szakirodalom alapján képet kapjunk azon könyvtártípusok jellemző problémáiról, amelyek korábban periférikus helyzetük miatt kimaradtak a látókörünkől. (A publikált vizsgálati eredmények sorát Vidra Szabó Ferenc *Könyvtárak a büntetés-végrehajtási intézetekben* című cikke nyitotta meg a 3K 2007/6. számában – A szerk.) A következőkben ezen statisztikai elemzés alapján mutatom be a múzeumi könyvtárakban az elmúlt évek során felmerült problémákat, végbement változásokat.

A szakirodalom böngészése nyomán megállapíthatjuk, hogy a múzeumi könyvtárak rendkívüli mértékben alulreprezentáltak a könyvtári szakirodalomban, a múzeumi szaksajtó sokkal mélyrehatóbban foglalkozik a kérdéskörrel. Erre jó példa, hogy amíg a *Múzeumi Hírlevél* önálló rovatot szentelt ezeknek az intézményeknek, és az elmúlt években hónapról hónapra bemutatott egy-egy múzeumi könyvtárat, a könyvtári szakirodalomban csak elvétve találunk példát rá, hogy ezen intézményi kör tagjai a figyelem fókuszába kerültek volna.

A múzeumi könyvtárosok önálló szakmai identitása is viszonylag későn kezdett körvonalazódni. Szemben más intézményi körökkel (pl. egyházi könyvtárak) nem alapítottak olyan érdekérvényesítésre alkalmas egyesületet, amelynek segítségével képesek lennének hallatni hangjukat a szakmai közélet kérdéseiben. A 2004-től évente megrendezett múzeumi könyvtárosok szakmai találkozója az a fórum, ahol a szakemberek meg tudják vitatni az aktuálisan felmerülő kérdéseket. Ezekről a szakmai napokról is a *Múzeumi Hírlevél* ad tájékoztatást.¹

Az első átfogó helyzetértékelést, amely kifejezetten ennek az intézményi körnek a problémáiról szólt, Tiszavári Eszter közölte a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros hasábjain. A cikk apropóját a múzeumi könyvtári szakfelügyelet első tapasztalatai adták. A program a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Múzeumi osztályának felkérésére indult el 2000-től a muzeális intézményekre vonatkozó szakfelügyeletről szóló 20/1999. (XII. 26.) NKÖM rendelet alapján.² A szakfelügyelet kérdésére még később kitérünk, előtte azonban a tanulmány főbb megállapításait célszerű összegezni.

A működés anyagi háttere nagyon változó, legjobb helyzetben a nagyobb múzeumok könyvtárai vannak, ahol a költségvetési keretből eleve nagyobb összeget tudnak szánni a könyvtárakra. A különböző szakminisztériumok fenntartása alatt működő intézmények vannak anyagi értelemben a legkedvezőbb helyzetben. A felsőoktatásban résztvevők számának növekedését a múzeumi könyvtárak is megérezték, egyre nagyobb igény mutatkozik a nagyobb városokban e speciális gyűjtőkörű intézmények iránt. Az olvasói létszám növekedése mindenképpen örvendetes, vi-

szont nem minden intézmény volt felkészülve a fokozódó igények kielégítésére. Mindezek ellenére még mindig kevés intézmény található meg a nyilvános könyvtárak jegyzékén. Igyekeznek minden igényt kielégíteni, és állományukat bárki számára hozzáférhetővé tenni, a nyilvános könyvtárak jegyzékének előnyei nem jelentenek kellő vonzerőt az intézmények számára. A létszámhelyzet, a számítógépesítetttség, és az alapterületi ellátottság tekintetében nagyon változatos a kép. nagyon sok függ a fenntartótól, hogy mennyit hajlandó áldozni a könyvtári fejlesztésekre. Az állománygyarapításra fordítható összegek csökkennek, így Tiszavári Eszter tanulmányának talán legszomorúbb tanulsága, hogy ezek a gyűjtemények egyre nehezebben tudják tervszerűen gyarapítani dokumentumállományukat.

A szakirodalomban való alulreprezentáltság ellenére a legnagyobb gyűjtemények képesek jelentőségükhöz méltó helyet elfoglalni a könyvtári rendszer egészében, és így kellőképpen a figyelem fókuszában maradni.³

A jogi szabályozás miatt sokáig „a két szék között” érezhették magukat az intézmények, hiszen az 1997. évi CXL. törvény a múzeumi könyvtárakat nem említi sem a közkönyvtári ellátással, sem a múzeumokkal foglalkozó részben. Csak a követő jogszabályok egyikében tűnik fel nevesítve a múzeumi könyvtárügy: a 20/1999. (XII. 26.) NKÖM rendeletben, a muzeális intézményekre vonatkozó szakfelügyelet rendjéről szóló részben.

A szakfelügyelet rendszeresen – de muzeális intézményenként legalább három-évente egyszer – vizsgálta a múzeumi könyvtári területet is. A 3. § szerint a szakfelügyelet tevékenységét a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma szervezi és irányítja. A szakfelügyelet tagjait a miniszter a múzeumi terület szakirányú egyetemi végzettségű, legalább ötéves szakmai gyakorlattal rendelkező elismert szakemberei közül hároméves időtartamra bízta meg. A törvény szakági csoportokat határozott meg, amelyekben vezető szakfelügyelőt nevezett ki. E szakági csoportok egyike volt a múzeumi könyvtáraké, könyvgyűjteményeké. A szakfelügyelők munkájukat a vezető szakfelügyelők által javasolt, a minisztériumban összesített és jóváhagyott éves terv alapján végezték. A múzeumi könyvtárak területén ezen NKÖM rendelet értelmében Tiszavári Eszter és Püski Anikó lett a vezető szakfelügyelő. A statisztikai adatok elemzéséhez a 2000–2003 közötti időszak szakfelügyeleti tapasztalatai szolgálnak majd iránytűül a későbbiekben. A múzeumi könyvtárak szakfelügyeletére is sor kerül a következő években.

A fentiekben felsorolt problémákból mit erősítenek meg a rideg számok? A Könyvtári statisztikából összegyűjtöttük a múzeumi könyvtárak tevékenységére vonatkozó adatokat a 2001 és 2005 közötti időszakra, ezekből próbáltunk tendenciákat bemutatni néhány táblázat erejéig.

Az adott könyvtártípushoz tartozó intézmények száma

Év	2001	2002	2003	2004	2005
Darab	13	35	43	47	51

Az adott könyvtártípushoz tartozó intézmények száma a statisztika szerint nő, ennek hátterében az áll, hogy egyre több intézmény került be a Könyvtári Intézet látókörébe. Kezdetben csak többnyire az országos múzeumok szakkönyvtárai tet-

tek eleget a statisztikai adatszolgáltatás kötelezettségének, később – főleg a Könyvtári Intézet ráhatása nyomán – kerültek be a kisebb múzeumok könyvtárainak adatai is. Az első táblázatból messzemenő következtetéseket így ne is vonjunk le, ahogy a következő (nyilvános könyvtárak jegyzékén szereplő intézményekről szóló) adatsornak is elsősorban a 2003 utáni időszakra vonatkozó számait tekinthetjük irányadónak.

Nyilvános könyvtárak jegyzékén szereplő intézmények

Év	Összes könyvtár	Ebből nyilvános	Nyilvános könyvtárak %-os aránya
2001	13	3	24
2002	35	4	11
2003	43	5	12
2004	47	9	19
2005	51	13	25

A Tiszavári Eszter által felvázolt tendencia, miszerint egyre többen vállalják a nyilvános könyvtári státust, jól látszik a százalékos arányokból, ahogy az is, hogy a növekedés ellenére még mindig nagyon csekély számban. A statisztika alapján egyetlen intézményről tudható, hogy a nyilvános könyvtári jegyzékből való törlését kérte 2001 folyamán (a Békés Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgató-sága Könyvtára).

Tekintve, hogy a múzeumi könyvtárak állományai fontos láncszemet képeznek az országos könyvtári rendszerben bizonyos szakterületek lefedettségét illetően, azok nyilvánossága mindannyiunk érdeke lenne, még akkor is, ha tudjuk, tapasztaljuk, hogy a nyilvános jegyzéken nem szereplő intézményekbe is bátran beíratkozhatunk, örömmel látnak minden olvasót. Ugyanakkor a múzeumi könyvtárak számára egyértelművé kellene tenni a nyilvános könyvtárak jegyzékén való szereplés előnyeit.

Heti nyitvatartási órák

	Könyvtárak száma	Nyitvatartási órák száma összesen	Átlag	A hetente 20 óránál kevesebb ideig nyitva tartó könyvtárak száma
2002	35	1036	29,6	5
2003	43	1246	29	8
2004	47	1306	27,8	10
2005	51	1427	28	11

A heti nyitvatartási órák alakulásában nem mutatkozik nagy eltérés az évek során. A 2001-ben statisztikai adatot szolgáltatató könyvtárak közül csak kettő volt, amely 20, vagy annál kevesebb órát tartott nyitva, szemben a nyolccal, amelyik 21–40, illetve a hárommal, amely több mint 40 órát állt a használók rendelkezésére. Az adatok alapján elmondható, hogy a vizsgált könyvtárak többsége a mun-

kaidő (40 óra) nagy részében nyitva tart. Bár az elmúlt években nem történt jelentős változás, a trend összességében a nyitvatartási órák csökkenése irányába mutat. A kapott értékek értelmezését megnehezíti, hogy évente változó halmazzal dolgoztunk. A nyitvatartási órák csökkenése mögött az is húzódhat, hogy egyre kisebb könyvtárak kerültek be a statisztikai adatszolgáltatás körébe.

Állományadatok

Helyben lévő állomány

	Könyvtárak száma	Helyben lévő állomány nagysága	Egy könyvtárra eső átlag
2001	13	1 038 977	79 921
2002	35	1 928 026	55 086
2003	43	2 267 176	52 725
2004	47	2 410 133	51 279
2005	51	2 627 835	51 526

Éves gyarapodás (kötetek száma)

	Könyvtárak száma	Éves gyarapodás (kötetek)	Egy könyvtárra eső átlag
2001	13	19 234	1480
2002	35	26 641	761
2003	43	34 936	812
2004	47	41 330	879
2005	51	79 352 (37 747)	1555 (755)

A 2005-ös éves gyarapodás adatait nagymértékben torzítja, hogy egy múzeumi könyvtár nagyszabású könyvadomány nyomán 41 605 darab könyvvel lett gazdagabb 2005-ben. E kiugróan nagy számú gyarapodás nélkül 37 747 darab lenne az intézmények összesített éves állománynövekedése (ezt közöltem zárójelben), ami könyvtárankénti átlagban 755 darabot jelent. A tendenciák vizsgálatánál jobban tesszük, ha ennek az egy intézménynek a gyarapodását figyelmen kívül hagyjuk (hiszen örvendetes, de elszigetelt jelenségről van szó), és a zárójelbe tett értékeket tekintjük irányadónak.

Éves gyarapodás (forintban, kifizetett számlák alapján)

	Könyvtárak száma	Éves gyarapodás (ezer forint)	Egy könyvtárra eső átlag
2001	13	34 133	2625
2002	35	75 158	2147
2003	43	62 230	1447
2004	47	64 254	1367
2005	51	64 314	1261

A három táblázat együttesen beszédes. Az állományok nagyságának csökkenése mögött az áll, hogy egyre több könyvtár – és egyre kisebbek – kerültek be a statisztikai adatgyűjtés körébe. Ez világos. Ugyanakkor az első táblázat jelzi, hogy mindezek ellenére országos szinten is nagyon jelentős gyűjteményekről van szó. hiszen hatalmasak ezek a könyvállományok. A kötetek számában mért éves gyarapodás nem jelez tendenciaszerű változásokat, a beszerzésre fordítható összeg viszont enyhén csökken, amit figyelmeztető jelként kell értelmeznünk. Mindez alátámasztja Tiszavári Eszter azon megállapítását, miszerint a múzeumi könyvtárak finanszírozásában erős kiegyensúlyozatlanság tapasztalható, és az évről évre változó beszerzési keretek miatt az intézmények alternatív megoldásokat keresnek állományuk gyarapítására (pl. nemzetközi csere, ajándék). Az állomány tervszerű gyarapítása egyre nehezebb ilyen kiegyensúlyozatlan finanszírozás mellett.

Számítógép- és internetellátottság

	Könyvtárak száma	Használók számára fenntartott számítógépek száma	Számítógép/könyvtár	Internetes gépek száma	Internetes gép/könyvtár
2003	43	33	0,77	30	0,7
2004	47	41	0,87	36	0,76
2005	51	51	1	43	0,84

A Könyvtári Statisztikában 2003-tól állnak rendelkezésre számítógép- és internetellátottsággal kapcsolatos adatok. Mindkét adatsor szerint enyhe növekedés tapasztalható, ami ugyan öröndetes, ám a könyvtárankénti adatsorokat (ezeket nem közöltem) nézve megállapíthatjuk, hogy nagyon sok múzeumi szakkönyvtárban (az intézmények több mint felében) nem használhatnak az olvasók számítógépet és internetet. A meglepően nagy állományokhoz, a gyűjtemények jelentőségéhez képest az információtechnológiával való ellátottság mértéke és a növekedés üteme nem kielégítő.

Személyzet

	Felsőfokú könyvtáros diplomával rendelkezők	Felsőfokú könyvtáros diplomával rendelkezők/könyvtár	Összes alkalmazott	Összes alkalmazott/könyvtár	Könyvtáros munkakörben dolgozók (TMI)	Könyvtáros munkakörben dolgozók TMI/könyvtár
2001	39	3	67	5,1	56,0	4,3
2002	74	2,1	122	3,5	98,4	2,8
2003	84	1,9	159	3,7	121,8	2,8
2004	90	1,9	172	3,6	129,0	2,7
2005	93	1,8	172	3,4	135,7	2,7

A személyzet száma alakulásának bemutatásakor újra figyelembe kell venni, hogy évente újabb és újabb könyvtárak kerültek be a statisztikai adatszolgáltatás körébe, illetve hogy ezen könyvtárak egyre kisebbek, egyre kevesebb alkalmazottal. Az egy könyvtárra jutó alkalmazottak számának enyhe csökkenését ennek tud-

hatjuk be. Egyazon évek adatait egymás mellett szemlélve azonban egy nagyon fontos megállapításra juthatunk az iskolai végzettséggel kapcsolatosan. A könyvtári munkakörben dolgozók jelentős része nem rendelkezik felsőfokú könyvtáros diplomával. Így inkább valószínűsíthető, hogy ők az adott szakterület diplomás szakemberei közül kerültek ki. Ez előnyt jelent akkor, amikor a speciális gyűjtemények kezeléséhez tudományos háttérismeret szükséges, ugyanakkor magában hordozza a veszélyt, hogy a könyvtárosra egyéb – könyvtári munkán kívüli – szakfeladatokat is bízunk.

Az átlag dolgozói létszámok mellett beszédes – és a minta heterogén voltát is bizonyító – tény, hogy az intézmények nagyságrendjétől függően az egyetlen részmunkaidős könyvtárostól a 10–12 fős személyzetig nagyon változatos a kép. Egyértelmű, hogy a nagyobb múzeumok, jelentős gyűjtemények engedhetik meg maguknak, hogy a könyvtárban is több munkatársat alkalmazzanak, a kisebb gyűjteményekben viszont az egyfős vagy csak részmunkaidős alkalmazott kérdéses, hogy minden esetben megoldást jelent-e.

Beíratkozott olvasók, használati adatok

	Könyvtárak száma	Beíratkozott olvasók száma	Beíratkozott olvasó/könyvtár
2001	13	5 250	404
2002	35	8 415	240
2003	43	9 751	227
2004	47	13 528	288
2005	51	14 490	284

A beíratkozott olvasók számát rendszerint megbízhatóan közlik a statisztikai adatszolgáltatásért felelős kollégák, ezeket az adatsorokat mégis torzíthatja a felderítettség mértéke miatt eltérő összetételű minta. Biztató a beíratkozott olvasók számának abszolút értékben vett növekedése, illetve az is, hogy a változó halmaz ellenére 2003-ról 2004-re ugrásszerűen megnőtt a számuk. Ez alátámasztja a bevezetőben tett megállapításainkat, miszerint ezen intézmények népszerűsége ugrásszerűen növekedett az elmúlt években a használók körében. Érdekes lenne tudni, hogy mi vonzza őket ezekbe a kisebb könyvtárakba, azonban jelenleg nem állnak rendelkezésünkre ilyen jellegű adatok.

Szívesen közöltünk volna használati statisztikákat is, azonban az adatszolgáltatás hektikussága ezen a területen nagyon megnehezítette a dolgunkat. Sajnálatos tanulsága volt a kutatásunknak, hogy csupán igen esetleges, hiányos adatsorok állnak rendelkezésünkre a személyes és távhasználatokról, illetve a köleszöngött dokumentumok számáról, így a tendenciák felvázolására, de még csak nagyságrendek megállapítására sem vállalkozhattunk.

Összegzés

A múzeumi könyvtárügy a múzeum- és könyvtárügy határmezsgyéjén helyezkedik el. Ez a terület jogi szabályozásában – különösen a szakfelügyelet rendjében – okozott némi bizonytalanságot az elmúlt néhány évben. A könyvtári szakiro-

dalomban való alulreprezentáltság miatt rendkívül keveset tudhattunk eddig a múzeumok könyvtáiról. Sajnálatos tény, hogy ezek az intézmények zömében nincsenek rajta a nyilvános könyvtárak jegyzékén, ezzel nem deklarálják, hogy részt vesznek az ország könyvtári ellátásában. Tény ugyanakkor, hogy a legtöbb múzeumi könyvtár nyitott minden felhasználó számára. Tekintve, hogy rendkívül értékes, nagyon sok, Magyarországon egyedülálló értéket „rejtő” gyűjteményekről van szó, a könyvtárak nyilvánossága nagyon fontos lenne. A statisztikai elemzésből – az adatszolgáltatás hektikussága ellenére is – kiderült, hogy nagyon heterogén csoportról van szó. A nagyobb intézmények számára a kiegyensúlyozatlan finanszírozás, a beszerzési keretek évről évre olykor nagyságrendekkel változó összege nem biztosítja a nyugodt működést, az egyenletes fejlődést. A számítógéppark és az internetelérések száma messze elmarad az elvárhatótól. Ugyanakkor a használók körében egyre népszerűbbek a múzeumi könyvtárak. Mind a szakfelügyeleti tapasztalatok, mind pedig a statisztikai elemzés alátámasztotta azt a tényt, hogy az olvasók, mondhatni, felfedezték ezt az intézményi kört az elmúlt évek során. A használati statisztikák sajnos, meglehetősen megbízhatatlanok, így ezen a területen nem sikerült végérvényes következtetéseket levonnunk.

JEGYZETEK

- 1 Sárközy Gabriella: Múzeumi könyvtárosok szakmai találkozója. 2004. november 22. = Múzeumi Hírlevél, 2004. 12. sz. 392–393. p.; Sárközy Gabriella: Beszámoló a múzeumi könyvtárosok második szakmai találkozásjáról, 2005. november 14. = Múzeumi Hírlevél, 2005. 12. sz. 373–374. p.
- 2 Tiszavári Eszter: A múzeumi könyvtárakról = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2005. 2. sz. 37–41. p.
- 3 Mezey László Miklós–Vajda Kornél: Interjú Kenyéri Kornéliával, a Magyar Néprajzi Múzeum Könyvtár vezetőjével = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2004. 12. sz. 45–51. p. (<http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikkek/valcikkek0412/mezey-vajda.html>)

Tóth Máté

Német szaknyelv könyvtárosoknak

Egy továbbképzés első tapasztalatai

Amint azt a könyvtári szaksajtóban (Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2006. július) hírül adtuk, a Goethe-Institut és a Könyvtári Intézet együttműködésének eredményeként létrejött és a könyvtárosok továbbképzési kínálatának palettájára került a „Német szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére” elnevezésű képzés. Az alapító és indító intézmények célja ezzel a továbbképzéssel az volt, hogy az alapfokú köznyelvi némettudással bíró kollégáknak lehetőséget adjanak tudásuk szaknyelvi ismeretekkel történő bővítésére, egyben a maguk eszközeivel hozzájáruljanak a mai kor elvárásainak megfelelően képzett könyvtáros társadalom kialakításához.

2007 áprilisában, májusában tíz könyvtáros kolléga részvételével tartottuk meg a fenti továbbképzés első tanfolyamát szemináriumi teremmé alakított könyvtárunkban. A tanfolyamot többször és különféle formában meghirdettük, a Katalis-ten ugyanúgy, mint a Goethe-Institut partnerkönyvtáraival folytatott levelezésében, a szaksajtóban és mindkét közreműködő intézmény honlapján. Így azt, hogy a jelentkezők létszáma nem érte el az eredetileg előírányzott 12 főt, a hétéves továbbképzés első ciklusának lezárása és a folytatás körüli bizonytalanságoknak tudtuk be. A tananyag kipróbálásához pedig éppen ideális volt ez a kis csoport. Az első tanfolyam résztvevői a következő könyvtárakból érkeztek hozzánk: Somogyi-könyvtár (Szeged), Kodolányi János Főiskola Regionális Közgazdasági Szakkönyvtár és Turisztikai Információs Központ (Siófok), ELTE Egyetemi Könyvtár (Budapest), Halis István Városi Könyvtár (Nagykanizsa), FSZEK Szociológiai Gyűjtemény (Budapest), Főpátsági Könyvtár (Pannonhalma), Eötvös Károly Megyei Könyvtár (Veszprém), Mogyoróssy János Városi Könyvtár (Gyula), Országos Idegennyelvű Könyvtár (Budapest).

A tanfolyam anyagának kidolgozásához egy, a szükségleteket felmérő workshop eredményei és partnerkönyvtáraink munkatársainak tapasztalatai szolgáltattak alapot. Az anyag kidolgozását a Goethe-Institut Nyelvi Osztályának módszertani referensei és gyakorló tanárai a könyvtárosok bevonásával végezték el. A tananyagot 60 órára terveztük, amiből 45 órán kellett részt venni, három alkalommal, a maradék 15 órában pedig otthoni projekteken kellett dolgozniuk a résztvevőknek. A tanfolyam előfeltételeként az erős alapfokú, kezdő középfokú, a Közös európai Referenciakeret A2/B1-es szintjét szabtuk meg.

Az tanfolyam első blokkjában a résztvevők német könyvtárakat ismertek meg autentikus anyagok alapján, amelyeket Ulm, Rosenheim, Drezda, Hamm és Chemnitz közkönyvtárai bocsátottak rendelkezésünkre. Csoportmunkában megalkotott plakátok segítségével kellett szóban bemutatniuk az általuk megismert könyvtárat és annak szolgáltatásait. Az előkészítés után az otthoni munka a saját könyvtár és munkaterület írásbeli prezentációjának elkészítése volt, amelyeket a második blokk

elején hallgattunk meg. A második találkozó további programján jól használható német nyelvű internetes oldalak megismerése, majd ezek használata szerepelt. A kollégák számára tapasztalt könyvtárosként nem annyira a tartalmi oldal, vagyis a források megtalálása jelentett problémát, mint inkább a válaszok német nyelvű megfogalmazása. A második blokk után e-mailben feltett „olvasói kérdések” érkeztek résztvevőink postafiókjába, amelyeket meg kellett válaszolniuk. A harmadik találkozó alkalmával a félhivatalos, könyvtárhasználókkal folytatott levelezés formai és tartalmi követelményei szerepeltek a napirenden. További téma volt a könyvtár berendezési tárgyainak megismerése, majd egy „álomkönyvtár” bemutatása. Természetesen egész idő alatt nagy hangsúlyt fektettünk a résztvevők (nem csak szak-) szókincsének intenzív gyakoroltatására és bővítésére, lehetőleg játékos, ám annál hatékonyabb munkaformák keretében. Az egyes blokkok közötti időszakokat a fentebb említett egyéni feladatok megoldásával hidaltuk át, hogy a tanulás intenzitását a tanfolyam egész ideje alatt fenntartsuk. Örömmel tapasztaltuk, hogy a kollégák egyre bátrabban szólaltak meg németül, és a tanfolyam végére észlelhetően javult szóbeli kifejező képességük.

A tanfolyamról szóló visszajelzések pozitívak voltak, eltekintve a vasárnap–hétfői tanítási napok érthető kifogásolásától, amelyet könyvtárunk nyitva tartása miatt határoztunk meg így. Kivétel nélkül jelest kaptak tanáraink, de tetszettek a kollégáknak az alkalmazott módszerek, a feladatok sokszínűsége és a könyvtári környezet is. Arra a szervezőket leginkább érdeklő kérdésre, hogy mennyiben tudják majd használni a tanultakat, a résztvevők többsége biztató választ adott. Megjegyezték, hogy a munka során felmerül – ugyan nem mindennapi – helyzetekben, amikor németül kell kommunikálni, a jövőben bátrabban fognak megszólalni. A tanfolyam visszhangjáról és későbbi időpontjairól honlapunkon tájékoztatjuk az érdeklődőket (<http://www.goethe.de/ins/hu/bud/wis/sbi/hu1873529.htm>).

Marton Erika

Az ISBN és az ISMN rendszer változásai 2008-ban

Ahogy tavaly már hírt adtunk róla (3K, 2006. 11. sz.), 2007-től új ISBN szabvány van érvényben (MSZ ISO 2108:2005)¹, amelynek értelmében az ISBN már nem 10, hanem 13 jegyű; megegyezik a kereskedelemben használt EAN-13 vonalkód számsorával. 2008-tól hasonló változás vár a kották azonosítójára, az ISMN-re is. A jövő év az ISBN rendszerben is hoz újdonságot: a 978 mellé bevezetik a 979 előtagot, és módosulhat az ISBN gyűjtőköre is. Az alábbiakban ezeket a változásokat mutatom be.

A 13 jegyű ISMN bevezetése

„Ráhangelődésképpen” először magáról az ISMN-ről.

Az ISMN-t (International Standard Music Number = Nemzetközi Szabványos Kottaazonosító) 1993-ban hozták létre az ISBN mintájára; Magyarországon 2001-ben vezették be, alkalmazását az MSZ ISO 10957:1997² szabvány szabályozza. Használatát a magyar nyelven 2003-ban megjelent ISMN Útmutató³ is segíti. ISMN-nel azonosíthatjuk a nyomtatott, illetve on-line formában megjelenő kottákat, valamint ezek önállóan is forgalmazott részeit. Nem lehet viszont ISMN-nel azonosítani a hangfelvételeket, kivéve azt a ritka esetet, amikor egy többszólamú mű valamelyik szólamát kotta helyett hangfelvételen adják ki.

Jelenlegi formájában az ISMN 10 karakterből áll és négy részre tagolódik:

1. Az első karakter állandó: **M** (a zene nemzetközi jellege miatt nincs szükség a nyelvterületet, országot vagy régiót jelző csoportazonosítóra, ebben különbözik az ISBN-től);
2. 3–7 arab számjegyből álló kiadói azonosító;
3. A kiadvány sorszáma 1-5 számjegyből áll (a kiadói azonosító és a kiadvány sorszáma összesen nyolc karakter);
4. Az utolsó, ún. ellenőrző számjegyet egy matematikai képlet segítségével lehet kiszámítani.

Ez a szerkezet fog most átalakulni úgy, hogy az **M** helyére **979-0** kerül. Az így kapott számsor megegyezik azzal, ami az ISMN-ből képzett EAN-13 vonalkódok alatt eddig is szerepelt.

Az ellenőrző jegy kiszámításának képlete hasonló a jelenlegihez, ezért maga az ellenőrző jegy nem változik, ahogy a vonalkódban sem változott. (Ellentétben az ISBN-nel, ahol a 10 jegyű számnál egész más képletet kellett alkalmazni, mint a 13 jegyűnél, ezért csak véletlenszerűen fordulhatott elő, hogy az ellenőrző szám ugyanaz lett.)

Az új számfelépítés természetesen új szabványt igényel. Évek óta folyamatban van a szabványrevízió; az eredeti terv az volt, hogy a két rendszer – az ISBN és az ISMN – átalakulása egy időben, 2007 elején következik be. Az ISMN esetében ez, sajnos, nem sikerült; az új szabvány várhatóan 2007 végén jelenik majd meg, és 2008-tól lesz érvényes. Az új szabvány alapján el fogjuk készíteni az új ISMN Útmutatót, ezt le lehet majd tölteni az OSZK (vagy a Könyvtári Intézet) weblapjáról.

A könyvtárakat mindez annyiban érinti, hogy a kották katalogizálásakor kezelni kell tudni a 13 jegyű számot. Ha a könyvtárban használt szoftver úgy van beállítva, hogy ellenőrzi a szám hosszúságát vagy a kezdő M karaktert az ISMN mezőben, ezeket a beállításokat módosítani kell. Az is fontos, hogy meg tudjuk különböztetni az ISBN-t az ISMN-től abban az esetben is, ha a kiadványban esetleg hibásan szerepel a betűszó (sajnos, előfordul). Ha a szám 979-0-val kezdődik, akkor ISMN; ha 978-cal, vagy ha 979-cel ugyan, de utána nem 0-val folytatódik (erről az esetről később), akkor ISBN. Előfordulhat olyan probléma, hogy a számot esetleg elgépelték; ez akkor szokott kiderülni, ha a katalogizáláshoz használt szoftver matematikailag ellenőrzi az utolsó számjegy helyességét, és jelzi a hibát. Ebben az esetben érdemes megnézni a vonalkódot: ha a kottán van EAN-13 vonalkód, és azon látszik, hogy az ISMN alapján készítették, akkor az alatta lévő számsor szinte biztosan helyes. (Hibás számból nem egyszerű használható vonalkódot előállítani, bár ilyenre is akadt már példa.)

Az ISMN hibás tagolását viszonylag egyszerű kiszűrni. Egy számsor csak egyféleképpen tagolható helyesen; két változó hosszúságú számcsoport van, a kiadói azonosító és a kiadványazonosító. A kiadói azonosítók lehetséges tartományai megtalálhatók a Nemzetközi ISMN Ügynökség weblapján: (www.ismn-international.org) a *Ranges* menüpont alatt. Ugyanitt azt is meg lehet nézni, hogy egy-egy ország ISMN ügynöksége milyen kiadói azonosítókat utalhat ki saját hatáskörében.

Remélhetőleg előbb-utóbb felkerül az internetre a Magyar ISBN és ISMN Iroda kiadói adatbázisa, amelyben azt is meg lehet majd keresni, hogy egy adott kiadói azonosító melyik kiadóhoz tartozik; ez segítség lehet a könyvtáraknak pl. olyankor, ha a kiadványon nem szerepel a kiadó neve. (Mind az ISBN, mind az ISMN esetében megújulás előtt áll a nemzetközi kiadói adatbázis, az ún. PIID, amely a helyi ügynökségek által beküldött adatokból áll össze. Valószínűleg a jövőben mind a kettő térítéses on-line adatbázisként fog működni.)

Amikor a 13 jegyű ISBN-t vezettük be, volt egy olyan – több hónapig tartó – átmeneti időszak, amikor ugyanazt az ISBN-t 10 és 13 jegyű formában is feltüntették a kiadványokon. Az ISMN átalakulására sokkal kevesebb idő lesz: 2007 vége felé jelenik meg a nemzetközi szabvány, és 2008-tól már alkalmazni is kell, ezért nem biztos, hogy lesz hasonló átmeneti időszak, de ha lesz is, sokkal rövidebb, mint az ISBN-nél. Ugyanakkor biztos, hogy még évekig lesznek forgalomban 10 jegyű ISMN-nel ellátott kiadványok, ezért párhuzamosan mindkét formátumot kell tudni kezelni.

Az ISBN számtartomány bővülése: a 979-es előtag

Mostanra remélhetőleg minden könyvtári rendszer képes feldolgozni a teljes, 13 jegyű ISBN-t. Ha esetleg akad olyan katalógus, amelyben csak az utolsó 10

számjegyet rögzítik, azon az alapon, hogy az elején a 978 úgyis állandó, akkor most van az utolsó előtti pillanat a konverzióra. A 978 ugyanis nem állandó. Az ISBN átalakításának egyik fő oka az volt, hogy a matematikailag lehetséges szám-tartomány kezd kimerülni. A megoldás az lesz, hogy a 978-at lecserélik 979-re, és így máris rengeteg újabb számhoz jutunk. A 979-cel kezdődő ISBN-tartományokat várhatóan 2008 második negyedévében kezdi majd kiosztani a Nemzetközi ISBN Ügynökség.

Persze a dolog nem ilyen egyszerű, hiszen a 979 már foglalt az ISMN-re. Csakhogy az ISMN elején jelenleg van egy konstans M betű, amelynek a helyére egy szintén konstans 0 kerül. Tehát a 979-0 az ISMN-é, a 979-n (1 és 9 között bármilyen egész szám) az ISBN-é lesz.

A már kiutalt ISBN-eket természetesen nem kell – nem is szabad – a 979-es előtag felhasználásával átalakítani; a még létező 10 jegyű ISBN-ekből a 978-as előtaggal képezhetünk 13 jegyűt.

A 978-as előtag bevezetése azt is jelenti, hogy a Nemzetközi Ügynökség újra meghatározza a nyilvántartási csoportokat és kiutalja a csoportazonosítókat, illetve ahogy az új szabványban nevezzük: nyilvántartásicsoport-elemeket. Jelenleg egy nyilvántartási csoport lehet egy nyelvterület (pl. az angol, ahol a 978-0 és 978-1 kezdetű ISBN-eket használják), egy ország (pl. Magyarország a 978-963-as csoportazonosítóval) vagy egy régió (pl. a karibi térség államai, amelyek közösen használják a 978-976-os csoportazonosítót). A 979-es előtag esetében a nyelvterületek helyett is országok kapnak majd csoportazonosítót. Ugyanígy egyetlen nyilvántartási csoport esetében sem biztos, hogy a csoportazonosítója ugyanaz marad, vagy akár ugyanolyan hosszúságú, mint korábban. (A nyilvántartásicsoport-elem hossza az adott csoport kiadványtermésétől függ: minél rövidebb ez az elem, annál több karakter marad a kiadó és a kiadvány azonosítására.)

A 979-es előtag bevezetése nem egyik pillanatról a másikra történik majd. Vannak országok, amelyek számkészlete rövidesen kimerül, másoké még évekig elég lesz. Amikor elfogynak a számok, először azt kell mérlegelni, hogy az adott területen milyen hosszúságú nyilvántartásicsoport-elemre van szükség. Ez az elem 1–5 karakter hosszúságú lehet; 1 jegyűt a jelenlegi, 978-as előtaghoz már nem lehet kiadni, és 2 jegyűből is kevés maradt. Bőven van viszont 3, 4 és 5 jegyű, tehát egy kisebb kiadványterméssel rendelkező nyilvántartási csoport kaphat még új azonosítót a 978-cal kezdődő tartományból.

Magyarországon várhatóan két-három év múlva lesz szükség új nyilvántartásicsoport-elemre. A jelenlegi 3 jegyű (963), és mivel ez bevált (nem merítettük ki túl hamar, de a nagy részét már felhasználtuk), valószínűleg megint 3 jegyűt kapunk. Akár az is előfordulhat, hogy még a 978-as előtaggal.

A különböző méretű kiadói azonosítók (az új szabvány terminológiája szerint: kérelmezőelemek) nem egyszerre fogynak el. Elsőként várhatóan a 4 jegyűek tartománya merül ki, ennél a fajtánál fogunk áttérni az új nyilvántartásicsoport-elemre. Ugyanakkor mintegy húsz évre elegendő tartalékunk van 3 jegyű kérelmezőelemekből, tehát ezeket a jelenlegi tartományból fogjuk kiutalni. „amíg a készlet tart”. Így vegyesen fogjuk használni a két tartományt.

* * *

A 13 jegyű ISBN bevezetésének tanulságai

Most, hogy már több mint fél éve átálltunk a 13 jegyű ISBN használatára, úgy érzem, lassan elkezdhetjük levonni a tanulságokat. (Már csak azért is, mert hasonló feladat előtt állunk az ISMN esetében.) A kiadók, forgalmazók, nyomdák és könyvtárak felkészítéséhez rövid tájékoztató anyagokat és egy átfogóbb útmutató⁴ készítettünk. Megjelent a 2007-től érvényes új ISBN Útmutató⁵ is. Az átalakítás viszonylag zökkenőmentesen zajlott le, bár eleinte akadtak kisebb gondok. Néhány kiadó azzal vélte megoldani a konverziót, hogy a 10 jegyű ISBN elé odarakta a 978-at, de az ellenőrző jegyet már nem generálta újra. Sajnos, az utánnyomásoknál még mindig előfordul, hogy az eredeti, 10 jegyű formában tartalmazzák az ISBN-t, tehát úgy tűnik, a tájékoztatás nem volt maradéktalanul sikeres. Az is kiderült számunkra, hogy az ISBN-kiutalások mellé csatolt tájékoztató anyagban nem érdemes példa ISBN-t elhelyezni. De ha mégis, akkor alul-fölül, oldalt, 20 pontos betűméretben és félkövérrel oda kell írni, hogy ez itt egy példa, és az aktuálisan kiutalt ISBN a levél más részén található. A tájékoztatónkban szereplő példát ugyanis kb. 20 különböző kiadvány ISBN-jeként láttuk viszont... A 13 jegyű ISMN-re való átállásnál óvatosabbak leszünk.

Vitás kérdés az ISBN gyűjtőkörével kapcsolatban

Az ISBN szabvány (MSZ ISO 2108:2005) szerint az ISBN alkalmazható többek között a monografikus kiadványok „olyan önálló részeire vagy fejezeteire, amelyek külön kaphatók”⁶, illetve e-book kiadványokra⁷. A 2007 májusában a Book Industry Study Group (BISG) által rendezett találkozón felmerült a kérdés, hogy a két szabály együtt azt jelenti-e, hogy ISBN-nel lehet-szükséges ellátni az e-book kiadványok egyes fejezeteit is, vagy ezeket inkább valami más módon kellene azonosítani. A szeptemberben, Buenos Airesben megrendezendő idejű ISBN Annual Meeting napirendjén szerepelni fog ez a téma. Ha elfogadják a fenti szabványértelmezést, ez még nem jelenti azt, hogy egy on-line monografikus kiadvány külön fájlban tárolt fejezeteire feltétlenül saját ISBN-t kell kiutalni, de lesz ilyen lehetőség arra a (ritka) esetre, ha az adott fejezet kereskedelmi szempontból külön egységet jelent.

Összefoglalva az ISBN és az ISMN rendszerre váró változásokat:

- 2008. januártól (szinte biztosan) 13 jegyű lesz az ISMN.
- 2008. második negyedévével megjelenik az ISBN rendszerben a 979 előtag.
- Nagyjából 2010-re Magyarország új nyilvántartásicsoport-elemet kap, de a meglévőt is használjuk tovább.

JEGYZETEK

1 ISBN Szabvány = MSZ ISO 2108 Információ és dokumentáció. Nemzetközi szabványos könyvazonosító szám (ISBN), 22 p.

- 2 MSZ ISO 10957:1997 Információ és dokumentáció. Kották nemzetközi szabványos azonosító száma (ISMN). 5 p.
- 3 ISMN Útmutató, OSZK, 2003, 25 p. Elérhetősége: <http://www.ki.oszk.hu/107/download.php?view.21>
- 4 Útmutató a 13 jegyű ISBN bevezetéséhez, OSZK, 2004, 16 p. Elérhetősége: <http://www.ki.oszk.hu/107/download.php?view.20>
- 5 ISBN Útmutató, 4. átdolg. kiad., OSZK, 2006, 50 p. Elérhetősége: <http://www.ki.oszk.hu/107/download.php?view.22>
- 6 ISBN Szabvány 1. p.
- 7 ISBN Szabvány 9. p.

Szabó Orsolya

Felhívás Füzeki István emlékérem adományozására

Füzeki Bálint testvére, az 1956-ban hősi halált halt Füzeki István könyvtáros emlékére díjat alapított. Az emlékérmeket minden évben az a könyvtáros kapja meg, aki a megelőző évben, években a legtöbbet tette, kiemelkedő teljesítményt nyújtott a könyvtári szolgáltatások vagy tudományok terén.

A díjat öttagú kuratórium fogja odaítélni.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége kéri, hogy aki méltó személyről tud, tegyen javaslatot **2007. szeptember 15-éig**, és küldje meg azt indoklással együtt a Magyar Könyvtárosok Egyesülete címére (1054 Budapest, Hold u. 6.)

(A Füzeki István Emlékérem alapító okirata a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2002. decemberi számának 27–28. oldalán olvasható.)

Kompetenciák, tulajdonságok, minősítési szintek – avagy milyen követelményeknek kell megfelelniük az európai könyvtári és információs szakembereknek

Nemrégiben jelent meg magyar nyelven a Könyvtári Intézet által közreadott EuroTéka sorozatban a LIS Euroguide-ként (francia nevén Euroréférentiel...) közismert dokumentum, amely a CERTIDoc projekt keretében francia—spanyol—német—belga együttműködésben készült. Ahogy arról a Katalist levelező lista tudósított, a dokumentum magyar nyelvű változata már korábban elérhető volt a CERTIDoc honlapján (www.certidoc.net) a francia, angol, spanyol, portugál, német, olasz és horvát nyelvű verziók mellett.

Idézet az előszóból: „*E dokumentum szól mindazokhoz, akik szakterületükön állást keresnek, hiszen ellenőrizhetik felkészültségüket, képességeiket, 'piaci értéküket', s a megszerzett minősítéssel könnyebben tudnak Európában munkát vállalni – ugyanakkor szól azokhoz is, akik már aktív munkavállalói a könyvtári-informatikai szakterületnek, mert a dokumentum segítségével megismerhetik a besztásukkal szemben támasztott követelményeket, és ennek alapján dönthetik el: milyen irányban kell továbbképezniük magukat. Az anyagban leírtak segítségére lehetnek a szakterület vezetőinek, mert a dokumentumban rögzített európai követelményszintekhez tudják igazítani humán erőforrás-fejlesztési politikájukat, európai szinten elfogadott minősítéssel rendelkező, felkészült, tapasztalt munkatársakat tudnak foglalkoztatni és – szintén a leírtakra támaszkodva – ki tudják alakítani munkatársaik továbbképzési programját.*”

A LIS Euroguide (azaz az európai információs szakemberektől elvárt kompetenciákat tartalmazó útmutató) fordításához a dokumentum 2. kiadásának (2004) francia és angol nyelvű változata állt rendelkezésre. Nagy segítséget jelentett a Franciaországban dolgozó Grebot Ágnes támogatása, aki több éve figyelemmel kíséri a CERTIDoc projekttel kapcsolatos magyarországi munkálatokat.

A nyomtatott kötet magyarországi népszerűsítése, megismertetése és szakmai vitája most kezdődik. Ehhez a Magyar Könyvtárosok Egyesületének előkészületben lévő rendezvénysorozata (*Versenyképes ország – versenyképes könyvtárossal*) adja majd meg a felütést. A rendezvények országos nyitó eseménye a tervek szerint 2007. szeptember 12-én lesz, ahol a témák között nagy hangsúllyal szerepel majd a könyvtárosok kompetenciáinak fejlesztése. A hétéves továbbképzési rendszer szintén kiváló alkalmat kínál a CERTIDoc minősítési rendszerének magyarországi kipróbálására.

Mivel az Euroguide nem lezárt, hanem élő, frissítendő, karbantartandó dokumentum, és maga a minősítési rendszer alkalmazása is számos megtárgyalandó

kérdést vet fel, a francia könyvtáros egyesület, az ADBS CERTIDoc munkacsoportja 2007. június 15-én külföldi meghívottak részvételével megbeszélést szervezett Párizsban. A megbeszélésnek az volt a célja, hogy az európai szakmai egyesületek erősítsék meg együttműködési szándékukat az információs szakemberek kompetenciáinak közös fejlesztését illetően. A témák között szerepelt a vonatkozó európai projektek – a Leonardo da Vinci program keretében folyó DECIDoc (1998–2000) és CERTIDoc (2002–2004) – eredményeinek hasznosítása, az Euroguide fordításával és alkalmazásával kapcsolatos tanulságok értékelése, illetve a további tervek és teendők megtárgyalása, egyeztetése.

A találkozóra meghívást kaptak mindazok az egyesületek és intézmények, amelyek az említett projektekben és az azt követő munkálatokban részt vettek. A találkozóon magyar részről az OSZK Könyvtári Intézete volt jelen, amely több éve figyelemmel kíséri az említett projekteket, és az Euroguide fordítását, közreadását gondozta. A tanácskozáson tízenkét ország képviseltette magát: a konzorcium eredeti tagjai mellett (akik közül Németország távol maradt) Csehország, az Egyesült Királyság, Horvátország, Magyarország, Olaszország, Portugália, Románia és Svájc.

Az információs szakembereknek meglévő kompetenciáik elemzéséhez és új kompetenciák megszerzésének ösztönzéséhez ma már két eszköz áll rendelkezésre: az Euroguide és az európai minősítési rendszer. A két eszköz – bár eltérő célt szolgál – szorosan kapcsolódik egymáshoz.

Az európai minősítési rendszert ösztönző program motorja a francia egyesület, az ADBS, amely közel másfél évtizede munkálkodik a szakmai kompetenciák megfogalmazásán, gondozásán és propagálásán.

Hol és mire használják az európai minősítési rendszert?

A francia kollégák 2005-től kezdve alkalmazzák a CERTIDoc szabályait és szabályzatait, és az idei év közepén korábbi minősítési rendszerük helyett be is vezették az európaikat. Már öt szakember nyerte el az európai minősítést. Az ADBS a többi országot is segíti: belga és francia érdeklődők számára 2005 júniusában képzést szervezett.

Spanyolországban jelenleg a menedzselési-koordinálási struktúra kialakításán dolgoznak, továbbá azzal foglalkoznak, hogy a szakmai tapasztalatok és a végzettség elismerése hogyan hangolható össze. Eddig az egyetemi szintű minősítéssel foglalkoztak, és a spanyol nyelvterület Európán kívüli országait is pártfogolják.

Olaszországban az AIDA egyesület három másik szakmai szervezettel közösen létrehozta a CERTIDoc Italia elnevezésű testületet. Az előírt bejelentkezési dokumentumok összeállításán, megfogalmazásán és fordításán dolgoznak. Több jelentkező felkészítése és minősítése után várhatóan a munkálatok során előállított eszközöket általános használatra elfogadják és alkalmazzák majd. A CERTIDoc Italia kérelmet készül benyújtani, hogy minősítő testületként akkreditálják, és a konzorcium tagjává válhasson.

Három másik országbeli egyesület (Belgium, Svájc, Románia) ugyanerre törekszik, de náluk még kevésbé haladt előre a folyamat. *Belgiumban* az ABD/BVD egyesület partneri együttműködést folytat az ADBS-szel. Nehézségeik a két ország rész közötti egyeztetés és a minisztérium bevonása terén merültek fel. Prob-

lematikusnak tartják a más szakmákkal való egyeztetést is. *Svájcban* komoly előkészületek után 2006 végén három egyesület megalakította az Euroréférentiel Suisse elnevezésű országos munkacsoportot, amely szintén partneri megállapodást kötött az ADBS-szel. Várható a CERTIDoc Suisse megalakulása. *Romániában* az ABIDOR egyesület kezdeményezésére jelenleg egyeztetik a partneri megállapodás feltételeit, hasonló szellemben. *Portugáliában* a Szakképzési Intézet az asszisztensek szakmai profiljának elkészítésére használta az Euroguide-ot; a magasabb szintű minősítést egyelőre nagyon nehéznek találták. Több szakma egyesületei fontolgatják egy közös országos minősítő intézmény létrehozását.

A *cseh és a horvát* résztvevők a tanácskozáson a megvalósítás, alkalmazás konkrét teendőivel kapcsolatban kértek tanácsot: őket a már előrébb tartó országok (Belgium, Románia) példáihoz, tapasztalataihoz utalták. Horvátországban – ahol a bolognai folyamatnak köszönhetően a levéltárosok, könyvtárosok és muzeológusok képzésének első három éve közösen zajlik – az Euroguide-ot összevetették a különböző szintű képzések tartalmával, hogy a minősítési rendszert és a felsőoktatást, valamint az egyesületi szervezésben történő szakképzést összehangolják.

Az *Egyesült Királyságban* komolyan érdeklődnek az európai minősítési rendszer iránt, de jelenleg meglévő saját eljárásaikat újítják meg. 2007 végén zárul ez a munka, utána mérlegelik a csatlakozást a CERTIDoc programhoz.

A párizsi tanácskozás megállapította, hogy

- világosan meg kell határozni az Euroguide helyét a különböző minősítési eszközök között;
- a minősítést össze kell hangolni a felsőoktatás átalakulásából (bolognai folyamat stb.) adódó fejleményekkel;
- és az ISO/IEC 17024 (2003) szabvánnyal is, amely a minősítést végző szervezetekkel, intézményekkel kapcsolatos követelményeket rögzíti (General requirements for bodies operating certification of persons);
- stratégiai döntésekre, mégpedig több európai egyesület közös stratégiájára van szükség;
- rendkívül fontos az egyesületek, képző- és egyéb intézmények megnyerése, az európai minősítési kezdeményezés népszerűsítése, a lehetséges partnerek érdeklődésének felkeltése.

Megfogalmazódott az a következtetés, hogy – mivel a szakmai minősítés és a képzés szorosan összefügg – a minősítési rendszert propagáló és működtető szakembereknek alaposan ismerniük kell az adott tudományterület oktatásának minden aspektusát, és érzékeltetniük kell, hogy a szaktudás, szakértelem – tekintet nélkül arra, hogyan szerezte meg valaki – elismerése és az oktatási tervek, intézmények akkreditálása egymást kiegészítő, nem pedig egymással versengő eszközök, illetve folyamatok.

Mi a LIS Euroguide jelenlegi helyzete?

Az Euroguide-ot már tizenegy nyelvre fordították le; a legtöbb országban nyomtatott és on-line változatát egyaránt használják, legjellemzőbben a könyv-

tárosképzés tanterveinek elkészítése, illetve fejlesztése során (Spanyolországban, Belgium francia nyelvű részén).

Franciaországban a tájékoztató szakemberek foglalkoztatásának tipikus területeit vették számba segítségével; Portugáliában a szakma imázsáról készítettek felmérést. Az Euroguide ugyanakkor a kompetenciák európai szintű minősítésének eszköze is, de még nem állt rendelkezésre elég idő ahhoz, hogy megítéljék, beválják-e ebben a szerepkörben.

Portugáliában az oktatási intézmények mind használják az Euroguide-ot (a felsőfokú könyvtárosképzés 1–3. évének tanterveit is hozzáigazították). Főként a webes kiadás népszerű. e-könyvvel is kísérleteztek ugyan, de abban a formában csak a felsőoktatásban tudták értékesíteni.

Horvátországban most készül a foglalkozások (munkakörök) és a tudományos címek „katalógusa”. A horvát és a cseh résztvevő jelezte, hogy országos minősítési bizottságot készülnek alakítani. Az ADBS illetékes munkacsoportjára tanácsadóként, a szükséges dokumentáció elkészítésében és a szabályok értelmezésében számítanak.

Az Egyesült Királyságban a könyvtárosok és tájékoztató szakemberek felsőfokú képzéséről nemrégiben hivatalos állásfoglalás született (az Euroguide-tól függetlenül). Az angol könyvtároseejesület (CILIP) CERTIDoc-kal kapcsolatos kérdőíves on-line felmérése az Euroguide-ról egyben a dokumentum propagálását is szolgálta.

A párizsi tanácskozás összegzésében a levezető elnök a következőket emelte ki:

- Az Euroguide felhasználásának rendkívül fontos területét jelentik a felsőoktatási tantervek; a kompetencia-alapú oktatás megvalósítását célként kell kitűzni.
- A dokumentum jól felhasználható lenne a könyvtárassággal „szomszédos” területeken, továbbá a humán erőforrás-menedzsmentben és a kormányzati munkában is.
- Az Euroguide hivatkozási alapként szolgálhat annak bizonyítására, hogy a könyvtári-információs szakma strukturált tudással, európai szinten egyeztetett követelményrendszerrel rendelkezik.

Mi lesz a LIS Euroguide jövője?

A francia kollégák a tanácskozás elé terjesztették a dokumentum frissítésének (3. kiadásának) teendőit, eldöntendő kérdéseit. A terv megvitatása, a partnerek folyamatos eszmecserejét és közös munkáját lehetővé tevő munkamódszer kialakítása megkezdődött. A résztvevők egyetértettek abban, hogy folytatni kell az Euroguide munkálatait, mégpedig együttműködés keretében. A dokumentumot folyamatosan frissíteni fogják, és belátható időn belül új kiadványként adják közre az eredményt (a tervek szerint 2009 nyarán). A munkálatok menetrendjét gondosan meg kell tervezni. (Gondolni kell arra is, hogy mindez tizenegy nyelvi változat párhuzamos korrigálásával jár!) A konzorcium tagjai az egyes országok (vagy nyelvterületek) országos szakmai egyesületei lesznek, amelyek az Euroguide használóival tartják a kapcsolatot. A tagok részt vesznek a példatár szerkesztésé-

ben, illetve észrevételeket tehetnek a már szereplő és újonnan előterjesztett példákhoz is. (Többen a wikipédia kollektív szerkesztési módszerét javasolták alkalmazni.)

2007 őszén várható a döntés arról, hogy ki tartja kézben és ki menedzseli a frissítési projektet (három tagú, valószínűleg francia, belga és román szakemberekből álló csoport összeállítása lenne célszerű), és ki vállalja magára a közös szerkesztést lehetővé tevő weblap működtetését. A két munkanyelv továbbra is a francia és az angol lesz. A fordításokat módosító munkák a végleges verzió 2009. évi közzététele után kezdődhetnek meg.

Két-három tagból álló külön csoport (előreláthatólag francia, horvát, olasz együttműködésben) fog a glosszáriummal (fogalommeghatározásokkal) foglalkozni; ezt a részt a dokumentumtól elkülönítve szerkesztik. A glosszárium több (angol, francia, német, spanyol) nyelvű lesz. Fontos szempont, hogy magának a dokumentumnak egyszerűbb, és jobban olvasható legyen a nyelvezete. Tartalmának egy részét a könnyebb érthetőség kedvéért vizuális eszközökkel, folyamatábrá-szerűen is megjelenítik majd.

2008 februárjában európai uniós pályázatok kiírása várható, ezt az együttműködő partnerek figyelemmel kísérik, mivel szeretnének pályázatot benyújtani. Felmerült a skandináv országok és nemzetközi egyesületek (EBLIDA, EUCLID stb.) bevonása a programba. Az összejövétel lezárásakor Jean Meyriat professzor felvetette, hogy érdemes lenne a megbeszélésen részt vett Csehország, Horvátország és Magyarország esetleges konzorciumi tagságát is megfontolni.

Hegyközi Ilona

Jövőkép és lehetőség

A Kárpát-medencei könyvtárosok konferenciája

Immár hagyományosan, jelesül negyedik alkalommal a csongrádi Csemegi Károly Könyvtár, illetve a Polgármesteri Hivatal adott otthont a Kárpát-medencei könyvtárosok idei találkozásának. Június 4-én – éppenséggel a trianoni békediktátum emléknapiján – került sor a nagy várakozás megelőzte konferenciára. A fölfokozott érdeklődésnek alapvetően két oka volt. Egyrészt több mint egy esztendő telt el az előző találkozó óta, és ennyi idő alatt sok minden történt a hazai, az erdélyi, a felvidéki, a délvidéki és a kárpátaljai könyvtárak háza táján – tehát volt miről eszmét cserélniük a hazai és a külhoni magyar kollégáknak. Másrészt fokozta a várakozást az is, hogy a határon túli magyar könyvtárak vezetői és munkatársai pontosan ismerik a hazai viszonyokat, tisztában vannak a konvergenciaprogramból következő – a kulturális életet is erősen érintő – megszorító intézkedések hatásával; joggal teheték föl hát maguknak és egymásnak a kérdést: mire számíthatnak a kisebbségi lét körülményei között működő könyvtárak, ha idehaza nehezednek a viszonyok, súlyosbodnak a könyvtári munka föltételei. E kettős várakozás – hogy azt ne mondjam, eleven kíváncsiság – jellemezte a konferenciát megelőző kávézós folyosói csevely hangulatát. Az egymást rég nem látott magyarországi és külhoni kollégák találkozása fölötti örömet, a konferenciát régóta és általában jellemző derűt az az aggodalmas kérdés felhőzte be: hogyan lesz ezután. Mire számíthatnak, milyen anyaországai támogatást remélhetnek az „odaátiak”?

Sokáig nem kellett várniuk a válaszra. Mert miután a szervezők és a vendéglátók részéről *Fodor Péter*, mint az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke, valamint *Bedő Tamás*, Csongrád város polgármestere üdvözölte a konferencia résztvevőit, *Schneider Márta* emelkedett szólásra. A kultusztárca államtitkára európai perspektívából közelítette meg a kultúra fogalmát, aktuális értelmezését is nyújtva, éspedig José Manuel Barrosóra, az Európai Bizottság elnökére hivatkozva, aki többször és több fórumon világossá tette: Európa modernizációja elképzelhetetlen a kultúra tudatos fejlesztése és fölhasználása nélkül. A barossói értelemben modernizáció és kultúra az egész-rész fogalompárként írható le, szinte föltételei egymásnak. A modernizációhoz elengedhetetlen a kultúra, és a modernitásnak aligha van értelme kultúra nélkül.

Az államtitkár asszony azt is nyomatékosította, hogy a kultúra az Európai Unióban a tagállamok belügyének számít, ezért a művelődés intézményeinek fönntartására, a kultúra „működtetésére” az európai államok szövetsége nem juttat forrásokat, viszont fejlesztésekre, kulturális innovációra és turizmusra igen. 2006 decemberében Hiller István oktatási és kulturális miniszter a föntiek tudatában terjesztette a kormány elé a hazai kulturális fejlesztések programját (amelynek részletei az OKM honlapján megtalálhatók). *Schneider Márta* kiemelte, hogy e modernizációs programnak öt fő területe van: 1. az ún. kulturális vidékfejlesztés,

az országos esélyteremtés megannyi tennivalója; 2. a kultúra és az oktatás fő szálainak szorosra szövése, a tehetséggondozás; 3. az országimázs alakítása a kulturális értékek, a hungarikumok segítségével (idén például a Kodály emlékév eseménysora); 4. a 2010-es pécsi Európa Kulturális Fővárosa projekt; 5. végül, de egyáltalán nem utolsó sorban a kultúra finanszírozása új formáinak és eszközeinek bevezetése, lehetőségei föltárása.

Nos, éppen ez volt az a pont – mint utaltam rá –, amely a folyosói beszélgetések, a kölcsönös érdeklődő kérdések egyik legfőbb témája volt. Az államtitkár asszony egyértelművé tette: a konvergencia programhoz illeszkedő állami költségvetés nem tesz lehetővé forrásbővítést, azaz extenzív fejlesztést. Másféle, új típusú források után kell nézni; Schneider Márta itt az üzleti szférával való kapcsolatteremtésre, az üzleti világgal való együttműködés fontosságára hívta föl a figyelmet.

Az államtitkár asszony részletesen beszélt a kulturális vidékfejlesztés, a fővárostól távolabbi területek esélynövelő programjairól: a múzeumok fejlesztéséről, állandó kiállítások fölfrissítéséről szóló Alfa projektről, a komplex kulturális szolgáltatások fejlesztését célzó Közkincs programról, valamint a könyvtárak Portál programjáról, amely meghatározza e terület 2007 és 2013 közötti fejlesztésének főbb irányait. Ilyen tekintetben alapvető cél, hogy minden településen, a legkisebb faluban is legyen legalább egy pont, ahol ugyanolyan színvonalú könyvtári szolgáltatások vehetők igénybe, mint a nagyobb városokban vagy a megyeszékhelyeken. Hogy ez az egy pont éppenséggel könyvtár, tehát vagy bibliobusz – az az adott település sajátosságaitól és lakosainak igényeitől függ. A másik „fő csapásirány” az olvasásfejlesztés kell hogy legyen. Az ezredfordulón elvégzett nemzetközi mérések (a PISA 2000 vizsgálatok) lehangoló eredményeket mutattak a magyarországi olvasásértés tekintetében. Míg korábban Magyarország az élmezőnyhöz tartozott, a rendszerváltozás után a középmezőnybe csúsztunk vissza. A nem túl biztató mérési eredmények kijelölik a tennivalók kereteit, formáit is. E kérdéskörben az államtitkár asszony három feladatot emelt ki: 1. az iskolai és gyermekkönyvtárak együttműködésének megszervezését, összehangolt fejlesztését; 2. a kortárs irodalomnak a figyelem középpontjába állítását (hiszen a kortárs irodalom témái az aktualitások iránti érdeklődés révén ösztönzői lehetnek az olvasási kedvnek); 3. biztató jelenség, hogy növekedni látszik az érdeklődés a gyermek- és ifjúsági irodalom iránt, ezt a trendet lenne fontos fönntartani, erősíteni.

Schneider Márta előadásából világossá vált a konferencia hallgatósága számára, hogy – lecsupaszítva a tényeket – több pénz a könyvtárak fönntartására nem lesz, ám újabb és innovatív módszerekkel, találékonyabb és hatékonyabb munkával, eddig kevésbé figyelemre méltott fejlesztési irányokkal el lehet kerülni a stagnálás, a megállás veszélyét. Az előadás utáni rövid összegzésében az ülést vezető elnök, Fodor Péter úgy vélte: – Van tehát jövőkép!

A jövő képeinek konkrétabb körvonalait, a hazai és a határon túli könyvtárak együttműködésének újabb lehetőségeit két további előadás vázolta föl. Az első *Forrai Kristóf*, a pozsonyi székhelyű Visegrádi Alap igazgatója tartotta. A visegrádi országok több mint hatszáz éves hagyományra visszatekintő együttműködésének mai formája az 1990-es évek derekán alakult ki. A közös munka egyik eredménye éppen a 2000-ben létrejött Visegrádi Alap, amely a négy ország, hazánk, Szlovákia, Csehország és Lengyelország civil együttműködésének szerve-

zője, koordinátora. Az alapítás óta eltelt több mint hat esztendő alatt a Visegrádi Alap mintegy 1200 projektet bonyolított le és kb. 300 ösztöndíjprogramot támogatott – mintegy 5 millió eurós éves költségvetéssel. Az Alapnál három témakörben (kulturális együttműködés, tudományos és diák-csereprogram, kulturális turizmus) és kétfajta ösztöndíjra (PhD-képzésre és művészek alkotómunkájának támogatására) lehet pályázni. Mind a pályázati, mind az ösztöndíjfeltételek sokkal egyszerűbbek, sokkal kevésbé bürokratikusak, mint az EU pályázatai – emelte ki Forrai Kristóf. A Visegrádi Alap civil programjainak, a magyar, a szlovák, a cseh és a lengyel művelődés civil szervezeteit anyagilag támogató, a jó programokhoz cserekapcsolatokat és forrásokat nyújtó együttműködési lehetőségek bemutatását követő összegzésében Fodor Péter ezúttal azt hangsúlyozta: – Van lehetőség!

Nagy várakozás és fölfokozott érdeklődés előzte meg és kísérte mindvégig *Monok István*, az OSZK főigazgatója kimerítő előadását, amelynek témája a nemzeti könyvtár és a határon túli könyvtárak kapcsolata volt. Túlzás nélkül állítható, hogy Monok István konkretizálta, „fordította le” a napi gyakorlat nyelvére azt, amit Fodor Péter a jövőkép és a lehetőség fogalmaival jellemzett. (*Monok István előadásának szerkesztett szövege e számunkban olvasható – a Szerk.*)

A hazai és a határon túli magyar könyvtárak jelenlegi és jövőbeli együttműködését konkretizálták, árnyalták, illetve szemléletes példákkal illusztrálták a konferencia további előadói. *Keveházi Katalin*, a Szegedi Tudományegyetem osztályvezetője és *Bitay Enikő*, a kolozsvári Erdélyi Múzeum-egyesület főtitkára a már némi múltra is visszatekintő együttműködés példáit mutatták be. Közös katalogizálási munkájuk lehet az alapja a Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA) és az Erdélyi Közös Katalógus (EKKA) együttműködésének.

Hajnal Jenő, a délvidéki Kapocs Könyvtári Csoport vezetője a legutóbbi, 2006. évi csongrádi konferencia óta eltelt esztendő délvidéki fejleményeiről, rendezvényeiről, a vajdasági magyarság kulturális, könyvtári eseményeiről számolt be. Ugyanezt tette felvidéki vonatkozásban *Halász Péter*, a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke. Ő egy Szlovákiában újdonságnak számító eseményről számolt be, az ottani – szlovák és magyar – könyvtárosok első ízben rendezték meg a gyermekolvasók számára a „könyvtári éjszakát”. Vetítettképes előadása a kassai rendezvény izgalmaival, örömeivel, élményeivel örökítette meg.

Tóth Wagner Anikó, a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár munkatársa a Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökét, Kiss Jenőt képviselve számolt be az erdélyi, székelyföldi könyvtárak elmúlt esztendei működéséről, természetesen érintve a szórványvidékek könyvvvel való ellátásának gondjait is.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének nevében kért szót *Haraszti Katalin*, aki rövid, ám annál sokatmondóbb előadásában két fejleményről számolt be. Előbb arról, hogy körvonalazódik a nagyvilág mintegy tízezer magyar könyvtárosát összekapcsoló ún. „összmagyar levelező lista” (HUNLIS) programja. Ezt a világméretű levelezőrendszert – a komolyan vehető program szerint – az IFLA fogja működtetni. A másik nagy horderejű elgondolás megvalósítása a budapesti parlament-

ben visszatérően megrendezett magyar-magyar politikai fórum, a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma (KMMKF) üléseihez kapcsolódna. Haraszti Katalin mint az országgyűlési Könyvtár munkatársa kapcsolatot teremt a parlamenti képviselők tanácskozásain működő kulturális bizottság és a könyvtárosok közössége között, mintegy nyíltan lobbizva a budapesti, a bukaresti, a pozsonyi parlamentben helyet foglaló magyar politikusok körében a honi és külhoni magyar könyvtárak érdekében.

Nemes Erzsébet, a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának főigazgatója az MKE Olvasószolgálati Szekciójának nemzetközi tevékenységéről számolt be, ugyancsak a jövő perspektívájába állítva a magyar–magyar könyvtári együttműködés megannyi kérdését.

A tanácskozás után, az immár kötetlen beszélgetéseket, az esti állófogadás jó hangulatú diskurzusait hallgatva arra a következtetésre juthat a Kárpát-medencei könyvtárosok konferenciájának krónikása, hogy – mint annyi más területen – a könyvtárügyben is pótolhatja némiképp a forráshiányt a találékonyság, a szakmailag megalapozott ötletesség, az innovatív gondolkodás. Magyarán, ott, ahol jellemző a komoly tudás-kapacitás, a szakmai igényesség és – ne féljünk kimondani –, jeles könyvtáros személyiségek dolgoznak, kevesebb pénzből is sok eredményt lehet elérni. Az együttműködés konkrét formái, módszerei, eszközei tehát nem föltétlenül a rendelkezésre álló összegek nagyságától függenek. Hanem például attól is, tanulunk-e egymástól, átvesszük-e egymás bevált tapasztalatait. Annál is inkább elmondható ez, mert – hivatkozva Monok István egyik megállapítására – a változó világ abban az értelemben is megváltozni látszik, hogy az anyaországi és a határon túli magyar könyvtárak kapcsolataiban immár vége a tehetős segítségnyújtó és a segítséget kérő, szegény „kicsik” függelmi viszonyának. A XXI. század elejére ez egyenrangú felek kapcsolatává, azaz partneri viszonyná látszik kiegyensúlyozódni. Legalábbis 2007 júniusában Csongrádon, a városháza nagyertermében ez derült ki.

Mezey László Miklós

A nemzeti könyvtár és a határon túli könyvtárak – változó szerepek

A jogi háttér, és a valóság (a *de jure* és a *de facto* állapot)

Kulturális alaptörvényünknek (1997. évi CXL. törvény) a nemzeti könyvtárra vonatkozó részében külön, kiemelt feladatként szerepel a határokon túli magyar könyvtárak támogatása. A támogatás módját a követő jogszabályok (végrehajtási utasítás, köteles rendelet, OSZK alapító okirat) sem határozzák meg, de a gyakorlat és az életszerű működés ezt történetileg kialakította. A könyvtári módszer-

tani. a továbbképzési, az információellátásban nyújtott segítség mellett ez a támogatás leginkább a dokumentumok beszerzésében, könyvadományokban nyilvánult meg. A könyvadomány persze mindig cserén alapult, ha nem is mindig értékazonos cserén. Legyünk pontosabbak: pénzben kifejezett értékek azonossága nem érvényesült csupán, hiszen a nemzeti könyvtár számára egy kis közösség helyismereti kiadványának megszerzése sokszor lényegesen többet ér, mint egy sok ezer forintos magyarországi kiadvány. A Vekerdy József vezette nemzetközi csere osztály tevékenysége nem is elsősorban az adományok vagy a cseretevékenység „értéke” miatt volt fontos. Sokkal többet jelentett az összetartozás tudatának kifejezése terén. Aki adott, aki eljuttatta, aki kapta és viszonzta az adományt, együvé tartozónak tudhatta magát. Ez a tudat táplálta sokáig az Országos Széchényi Könyvtár határon túli magyar anyagának a beszerzését még akkor is, amikor a könyvtár már nem tudott adományokat adni, nem volt mit elcserélnie. Ez az összetartozás-tudat gyengült, majd csaknem megszűnt 2004. december 5-e után. A határon túli magyar szerzők és főként kiadók egyre kevesse érzik erkölcsi kötelességüknek kiadványuk egy példányának eljuttatását a budapesti (nekik többé nem) nemzeti könyvtárba.

A köteles példányok számának 16-ról 6-ra csökkenése után megszűnt a lehetőség a határon túli magyar könyvtárak számára egy-két sorozat eljuttatására. 2001-ig az Illyés Közalapítvány évente 8–10 millió forinttal pótolta a kiesést, de azóta nincs olyan pályázati fórum sem, amely segítséget nyújtana az OSZK-nak a kiadványok csere, támogatás céljára való beszerzésre.

A törvényben rögzített kötelességének a könyvtár tehát csak jogász módra – ha akarom, igen, ha akarom, nem (értelmezés kérdése) – tesz eleget. A határon túli könyvtárak támogatásában a hangsúly a hazai könyvtáros rendezvényeken való részvétel támogatására, a továbbképzésekre, a szakmai tanácsadásra esik, és a kiadványokkal való ellátás a kiadványoknak arra a körére korlátozódik, amelyet az OSZK ajándékba kap magyarországi kiadóktól, a fölös példányokból vagy magánhagyatékokból.

A változások lehetséges irányai

A változás egyik módja a nemzeti könyvtár és a határon túli könyvtárak együttműködésében az is lehetne, hogy mi, az OSZK, megpróbálnánk *föléleszteni régi önmagunkat*, és minél több kiadványt megszereznének csere céljára; a másik oldalról pedig elsődlegesen információkat kérnénk a dokumentumokért. Persze, ha módja van a társintézménynek arra, hogy dokumentumokat vásároljon vagy szerezzen, akkor mi nagyon örülnénk annak, ha legalább egy példányt eljuttatnának hozzánk, a nemzeti könyvtárba. Elsődlegesen a határon túli kiadók kiadványairól van szó, főleg helyismereti munkákról, hiszen ezeket nekünk nehéz felderíteni és nagyon nehéz beszerezni. (Példaként a *Miskei füzeteket* említtem. A kis Bihar megyei település helyi kiadványát bibliográfiai összefoglalások majd csak később tüntetik fel, beszerzése pedig csak odautazással lehetséges.)

A nemzeti könyvtárnak *újra meg kell határoznia a hungaricum fogalmát*. Lásan az egész könyvtári világnak szembe kell néznie azzal, hogy a hungaricum fogalma nem maradhat az, mint amit az OSZK alapító okirata annak idején meg-

határozott. A hungaricum minden olyan dokumentum, amelynek (1) magyarországi (vagy magyar származású) a szerzője, (2) Magyarországon jelent meg, (3) magyar a nyelve, (4) Magyarország a témája. A '70-es években például a hamburgi magyar evangélikusok gyülekezetének egy rendezvényén elszavaltak három magyar verset, a meghívó fontos hungaricumnak számított, tehát fontos volt megszereznünk. Ma, amikor Európának nincsen olyan közös dokumentuma, amelyben ne szerepelne magyar vonatkozás, képtelenség ezeknek a követése, beszerzése. Kevés olyan emlékkönyv van például az európai professzori körben, amelybe legalább egy magyar kolléga ne írt volna egy tanulmányt – és ez a régi (ma is érvényes) értelemben hungaricumnak számít. Meg kellene szereznie a nemzeti könyvtárnak, de ez képtelenség; akárcsak bibliográfiailag követni ezt a termést szinte lehetetlen. Persze amellet, hogy az ilyen alapelvekkel megírt gyűjtőköri szabályzatot újra kellene gondolnunk ebből a szempontból, nem kell feladni azt a célt, hogy mégis minél több dokumentum kerüljön Budapestre, a nemzeti könyvtárba.

Az alapvető cél *a magyar kulturális örökség megőrzése*. Ez nem csupán Budapesten lehetséges, egyetlen központi nemzeti gyűjteményben (az természetesen jó, ha egy helyen együttesen is elérhető a legtöbb dokumentum). Az államnak elsősorban nem a termelést (a kulturális alkotást) kell támogatnia, hanem a megőrzést. A termelés utánpótlásának a támogatása, a fogyasztás széleskörűségének a biztosítása természetesen ugyancsak állami feladat. De alapvetően azt kell az államnak biztosítani, hogy a jövő generációja is találkozhasson saját örökségével. A kenyérről és a cirkuszról a latin proverbiumból lett persze magyar közmondás is. *Nagyon fontos lenne, hogy a magyar állam támogatásával, de a szomszédos államok alapításában létrejöjjenek olyan közgyűjtemények, amelyek az egyes nagyobb magyar közösségek kulturális emlékeit megőrzik*. Ezek a közgyűjtemények lehetnek azután kiemelten támogatandó társintézményei a Magyarországon létrejövő nemzeti közgyűjteményeknek. Egy nemzeti közgyűjteményekről szóló törvény a kulturális nemzeti stratégia részeként jól érvelhetően foglalkozhatna a határokon túli, kisszámú, levéltári, múzeumi és könyvtári dokumentumokat rendszeresen gyűjtő intézménnyel. Nem kell tehát szétaprózni az állami forrásokat, hanem meg kell próbálni koncentrálni a kijelölt nagyobb gyűjteményekre. Ez meglehetően, nem azt jelenti, hogy minden egyes országban egy könyvtárat kell alapítani, hanem *a feladatot kell támogatni így, egységesen*. Adott esetben ez lehet két, három, négy gyűjtemény is, csak éppen ők egymással megosztva, együttműködve, szervezeten tudják a feladatot elvégezni. Ezért a magyar állami támogatásért cserébe várnánk el, hogy az ott helyben felderített, megszerzett újabb keletkezett dokumentumot egy példányban Budapest is kapja meg; az OSZK legyen a Kárpát-medence, illetve az összmagyarság nemzeti könyvtára. Meg kell, hogy mondjam, elvi szinten – talán úgy, ahogy Barroso úr fogalmazott –, ez is a kulturális modernizáció része. Természetesen pozitív a visszajelzés e gondolatra, de hát mindennek az a próbája, hogy amikor a kormányprogramot megvalósítják, milyen formában kerül be adott esetben ez a kérdés a törvénybe, illetve annak végrehajtási utasításába. Felteszem egyébként, hogy törvénykezési szinten eléggé aggályos Magyarországon megfogalmazni egy szlovákiai, romániai, szerbiai törvényi támogatást. Lehet, hogy a hagyományosabb támogatási formákba, keretekbe kell beilleszteni mindezt, de úgy – ahogy Magyarországon végre átjutott a poli-

tikum tudatán az –, hogy nem lehet számtalan intézményt alapítani. Úgy ráadásul, hogy minden politikus a lelépése előtt létrehoz egy intézményt, és utána szépen hagyja meghalni, tönkremenni. Ki kell emelni bizonyos intézményeket, amelyekre törvény szerinti feladatokat rónak, és ezeket kell egy másfajta finanszírozási rendbe helyezni. Nem pazarlóan egyébként, hanem nagyon szigorúan ellenőrizve és számonkérés mellett, de mégis csak kiemelten. Tehát én azt gondolom, hogy ha mondjuk, egy intézmény a mai Szerbia területén ilyen státust kap, az azt jelentené, hogy évente egy adott magyarországi költségvetési sorban eleve kap egy összeget, aminek a segítségével ezt a feladatot ellátja, és nem együtt fut a sarki kft.-vel meg a másik kis könyvtárral, másik kis múzeummal egy pénzügyi alap megpályázásakor. Tehát az alapműködést garantálnánk. Legyünk őszinték, ezek nem is nagy összegek. Mindenesre ez a lépés megalapozhatná azt, hogy a dokumentumcserebe, ha tetszik, a dokumentumtámogatásba visszaállhatna a nemzeti könyvtár és a határon túli könyvtárak kapcsolata arra a kívánt forgalmi szintre, amely egyébként megvolt a rendszerváltozás előtt.

A következő terület, ahol már sikerekről tudok beszámolni, az az *együttműködés*. A címben említett változó szerepek egyre inkább az együttműködés irányába kell, hogy eltolódjanak. Több könyvtáros fórumon dicsekedtem, hogy sikerült elérni a magyarországi törvénykezésben, éspedig nem könyvtári jellegű törvényben, hanem a kulturális örökségvédelmi törvényben, hogy belekerüljön a védett dokumentumok meghatározott köre. Sikerült kimondani, hogy 1850-ig minden könyv és kézirat védett dokumentum, függetlenül attól, hogy ki a fenntartója, a tulajdonosa az őrző gyűjteménynek. Ez nagyon komoly eredmény, hiszen ettől kezdve a törvény előír a nemzeti könyvtár számára sok ezzel kapcsolatos feladatot. Ha pedig előír feladatot, például a naprakész központi nyilvántartások vezetését e területről, illetve a tulajdonosnak kötelezettséget ír elő a bejelentésről, akkor elvileg reklamálhatjuk – mint nemzeti könyvtár – ennek a területnek a finanszírozását. Ez hallatlanul fontos dolog. Az, hogy ezt sikerült elérni, könyvtár-politikai szempontból jól jön, és erre jött létre az országos közös katalogizálás rendszerén belül a régi könyvek és kéziratok közös katalógusa (MOKKA-R, MOKKA MS). Természetesen nem akarom a programban megjelölt következő előadást elmondani (Keveházi Katalin–Bitay Enikő: Az erdélyi könyvtárak és a szegedi Tudományegyetem Könyvtárának együttműködése az erdélyi közös katalógus létrehozásában), csak jelzem, hogy ez az egyik olyan fontos terület, ahol a kárpát-medencei könyvtárak együttműködése sikeres. Magyarországot kötelezték arra, hogy akár egyházi fenntartó, akár önkormányzati fenntartó és ilyen dokumentumot a magáénak mondhat, azt be kell jelentenie, annak részt kell vennie e közös katalogizálási munkában. *A határokon túli magyar könyvtáraknak mi pedig felajánljuk, hogy vegyenek részt ebben a közös katalogizálási munkában.* Ezt egyébként azért is ajánljuk fel, mert a nemzet kulturális örökségének számbavétele, megőrzése szempontjából alapvető dologról van szó. Minden könyvtárnak, gyűjteménynek külön-külön is érdeke, hogy a saját gyűjteményének dokumentumait ebben a kontextusban lássa. Esetleg egyetlen mozdulattal utána tud menni annak, hogy gyűjteményének bizonyos darabjai hová tűntek el. Bizonyos gyűjtemények nemcsak szétszóródtak a Kárpát-medence különböző könyvtáraiba, de esetleg felbukkannak a magánszemélyek tulajdonában álló gyűjteményekben is. Ebben a rendszerben ez is láthatóvá válik. Ennek az egésznek a módjáról a következő előadás

fog szólni, én csak azt szeretném kérni, hogy a nemzeti könyvtárnak, a magyar könyvtárosságnak ezt a programját a határon túli könyvtárak is próbálják meg követni. Természetesen ennek is vannak jogi oldalai, hiszen tisztázni kell a tulajdonosokkal, hogy azt az adat- és rekordmennyiséget, amit ők előállítanak a saját fenntartójuk pénzén, azt a közös katalógus rendelkezésére bocsáthatják-e vagy sem. Feltehetőleg ez csak úgy fog menni – és magam is ezt szeretném –, hogy ha konzorciumi szerződéseket kötünk, hogy cserébe azért az adatmennyiségért, amit mi rendelkezésre bocsátunk szabad használatra, az illető könyvtárak a saját anyagukat beadják, a saját rekordjaikat egy másolatban megküldjék, természetesen a tulajdonjog változtatása nélkül.

Van egy másik program, amiben szeretném, ha részt vennének, és azt hiszem, amelyik sokat tud majd önöknek segíteni, és amelyről most itt nem hangzik el előadás – ezért erről egy kicsit többet készülök beszélni. *Ez az országos humán szakirodalmi bibliográfia.* Azt mindannyian tudjuk, hogy a különböző szakmák, területek éves bibliográfiái leálltak már jó tíz éve. Nagyon ritka az a humán szakterület, amely éves rendszerességgel közli saját bibliográfiai termését. Komoly nehézségek árán tudják csak fenntartani a városi, megyei gyűjtemények helyismereti részlegei a helyismereti bibliográfiákat. Annál is inkább, mert a nemzeti könyvtár 2002 végén lezárta az úgynevezett IKER adatbázist, a folyóiratok, periodikumok éves repertóriumait, és a kurrens munka tulajdonképpen csak mostantól, 2007 májusától folytatódik. Az egész mögött az a gondolat húzódik meg, hogy nem érdemes ilyen eszközparkkal rendelkező társaságnak, mint a könyvtárosság, külön-külön bibliográfiákat, repertóriumokat csinálni, hanem teremtsük meg annak a technikai lehetőségét, hogy országosan egyetlen, közös humán szakirodalmi bibliográfiát építsünk fel. Tisztelettel és örömmel jelentem, hogy a rendszer felállt, több mint féléves tesztperiódus után most már „élesben” dolgoznak a kollégák a nemzeti könyvtárban. A júniustól szeptemberig tartó időszakban kollégáim nagyon sok könyvtárat fognak megkeresni, hogy kössünk konzorciumi szerződést, hogy ki, milyen periodikumot, folyóiratot dolgoz fel rendszeresen, illetve a feldolgozásért cserébe mit kér a konzorciumtól. Nem kevesebbről van szó adott esetben egy határon túli városi könyvtár számára, mint arról, hogy ebben a rendszerben feldolgozza a saját helyismereti periodikumát, és az elkészült rekordokat beadja a közösbe, és cserébe rögtön le tudja hívni a közös repertóriumból mindazokat a tételeket, amelyek számára, az ő helyismereti bibliográfiája számára szükséges, érdekes. Egyébként a magyarországi helyismereti bibliográfiák eddig is nagymértékben alapoztak a közös IKER adatbázisra, hiszen a központi repertorizálási tevékenységet alapvetően mégis csak a nemzeti könyvtárban végezték el, és aztán a tárgyi feltárás területén ők részletezték, ami számukra érdekes volt.

Az alapvető elképzelés az, hogy az egyszerű bibliográfiai rekord egy közös adatbázisban marad, és ugyanúgy, mint a közös katalógusnál, a tárgyi feltárás terén nincs duplum-szűrés, hanem több rekord egymásra rakódik. Persze ez egy katyvasz, és egy igazi bibliográfus ettől kifut az ajtón, azt mondja, micsoda rekord az, aminek egyetlen tárgyszava sincs, és van, amelyiknek kétszáz. De erre mondom én azt, hogy azért dolgozunk, hogy a rekordot valamilyen formában mégis csak lehessen elérni, legalább szerző és cím szerint. Ez már egy elérhetőség, és nyilvánvaló, hogy rengeteg munkával, de ki lehet ezeket egészíteni. Tudniillik ebbe az adatbázisba már most betöltésre kerül az IKER, a MANCI, számos dol-

gozói, egyetemi szakirodalmi adatbázis. Tárgyalunk például a Magyar Tudományos Akadémiával az akadémikusok szakirodalmi bibliográfiáinak betöltéséről, és az elektronikus formájú repertóriumok – egyre több ilyen van – inkorporálásáról. Ezeknek sincsenek tárgyszavai, és egyelőre csak így lehet majd elérni őket. De abban a pillanatban, amikor majd ezeket szakmánként leválogatják a különböző műhelyek, és visszaküldik már tárgyszóval felszerelve, egyre több tárgyszó rakódik az illető tételre, és akkor mindinkább használható lesz az adatbázis. Nem gondolom, hogy ez két év alatt meglesz. De azt hiszem, öt-tíz éves időszak alatt 10–15 millió tételes adatbázis áll rendelkezésre Magyarország történelmének, illetve humán kultúrájának tanulmányozásához. Ezt nem tudja a nemzeti könyvtár egyedül megcsinálni, ezt a feladatot csakis az összes könyvtárral együttműködve tudjuk megoldani. A határokon túli kollégák esetében különösen számítunk arra, hogy a helyi, helyismereti anyagok is bekerülhessenek ebbe a rendszerbe, hiszen nekünk nagyon fontos az – függetlenül attól, hogy igazat adunk-e a szerzőnek vagy sem –, hogy például Stefan Pascunak az Erdélyre vonatkozó tanulmányai is szerepeljenek benne. Nem biztos, hogy külön-külön egyetértünk az állításaival, de nekünk nem az a dolgunk, hogy értékeljük tartalmilag, hanem hogy feldolgozzuk bibliográfiailag. Így tudunk teremteni egy olyan adatbázist, amely kifelé az országot – a történelmi Magyarországot –, az egész magyar kultúrát tudja referálni. Azt gondolom, ez egy olyan típusú szerepvállalás az együttműködésben, amire eddig ilyen formában, léptékben és szervezettségben még nem volt példa. Természetesen megpróbáljuk ezt jól megoldani, van már példánk a konzorciumi együttműködésre, Magyarországon ez már jól működik, némelyik határon túli könyvtár is már bekapcsolódott ebbe, és nekik is vannak tapasztalataik. Ilyen a LIBINFO rendszer, hiszen az is konzorciális alapon működik, nos ennek mintájára szeretnénk ezt a humán szakirodalmi bibliográfiát is közösen felépíteni. Először is persze türelmet kérek ebben a kérdésben. Szervezni fogunk olyan tanfolyamokat, képzési formákat, ahol ennek a rendszernek a kezelését próbáljuk megtanítani. Ha a másik fogadó könyvtárnak nincs megfelelő technikai háttere ahhoz, hogy részt vegyen ebben az együttműködésben, akkor is segítünk. A rendszer egyébként ugyanaz, mint a MOKKA, úgyhogy, aki abban részt vesz, könnyen tudja ezt is használni. Ráadásul ezt a rendszert platform-függetlennek mondják a szakemberek, tehát az automatikus betöltés és a rekordátvétel nagyon sok, könyvtárakban használt rendszerrel megoldott. Vagyis azok a határon túli könyvtárak, amelyek a SZTAKI-nak a rendszerét vásárolták meg, járható úton vannak. Nyilvánvaló, hogy a kezdeti problémák után napi gyakorlattá lehet tenni a rekordbetöltést és feltöltést, és hiszem, hogy meglátják, a rendszer jól fog működni. Szeptemberben lesz a sajtóbemutató, és attól kezdve – a Könyvtári Intézet segítségével – a határon túli magyar könyvtárosok szervezett formában is megismerkedhetnek a rendszerrel.

Ne felejtjük el, hogy óriási eszköztárral rendelkezünk, ez pedig nem más, mint a *Könyvtári Intézet*, éppen dicsérni szeretném őket. Azt hiszem, óriási dolog a Könyvtári Intézet, hiszen a múzeumoknak, levéltáraknak nincs ilyen intézete. Szóval a Könyvtári Intézet kitűnő anyagokat tud letenni a minisztérium asztalára – bár az esetek 90 százalékában feleslegesen dolgoznak, a fennmaradt 10 százalék mégis sokat ér. Hiszen ha nincs ez a 10 százalék a minisztériumi osztályvezető kezében, akkor nem tud megfelelően érvelni. Ezzel azért tisztában kell lenni.

Egy területről szeretnék még beszélni. Ez pedig az együttműködés a digitalizálásban. Nehéz dolog egy olyan intézmény vezetőjeként arról beszélni, amelyik Kokas Károly barátom szavával „nehéz hajó, nehezen fordul”, de ahogy most január elejétől a Neumann-ház ismét a nemzeti könyvtár része, az ő dolgozóik sorra jönnek oda hozzám, és azt mondják, elképzelni sem tudták, hogy ennyi munkát elvégzett már az OSZK. És miért nem mutatjuk meg a világnak? Több mint 70 ezer digitális kép bemutatása a világnak e pillanatban azért lehetetlen, mert nincs akkora szerver, amire ez a mennyiség felférne. Reméljük, azért meglesz ez a szerver, és akkor tovább tudunk lépni, és az együttműködést is ki tudjuk bővíteni. A digitalizálás esetében ugyanis nagyon szigorú együttműködésre van szükség, hiszen európai és magyar szinten is alapvető érdekérvényesítés folyik, mégpedig anyagi érdekérvényesítés. Azért legyünk azzal tisztában, hogy a könyvtárosság, amely hangyaszigorral dolgozik, nem a legerősebb ezen a területen. Az államigazgatás a maga erejével ott van, és ők is szeretnék a maguk munkájának eredményét felmutatni, de legfőképp az a vállalkozói kör, amely az éppen hatalmon lévő kormány mögött áll, és várja a megrendelések tömegét a közpénzekből, amivel ő eltartja magát és sikereket tud elkönyvelni, és ezáltal az illető kormány is sikeres lehet. Márpedig a digitalizálás és a világhálón való megjelenés ma nemcsak slágertéma, hanem valóban fontos dolog, és ezért a kormányok erre sokat adnak. Ugyanakkor létezik egy erős technológiai lobb; a lobbinak pedig az az érdeke, hogy mindig újat találjon fel, és lehetőleg közpénzekből fejlessze ki azt, és utána naponta kétfélszázszor el lehet adni a találmányt, hogy a pénzes postás minden nap csöngessen... Az intézmények meg bolonduljanak bele, hogy ha nem tudják két-három évente lecserélni hardver- és szoftver-állományukat, akkor nem tudják követni a fejlődést, és maradvány fognak válni. Európában szinte mindenhol így van ez. Kérdés, hogy sikerül-e az új európai finanszírozási periódusban elérni, hogy a tömeges digitalizálásra is szánjanak valamit. Elég rossz hírek jönnek ezzel kapcsolatban. A magyarországi Nemzeti fejlesztési terv, meg a romániai és szlovákiai fejlesztési terv is aszerint fogja elosztani a pénzt, amire az európaiak adnak. Ha Európa csak technikai innovációra ad pénzt, akkor nem fognak adni sem tömeges digitalizációra, sem katalógus retrokonverzióra, sem Romániában, sem Szlovákiában, sem Magyarországon. Ezzel tisztában kell lenni.

Jelen pillanatban a Nemzeti fejlesztési terv, amit Magyarországon állítottak össze, és amelyet a kormány május végén lezárt, abban a könyvtári terület folyamatosan gyengülő pozícióban van. Két alapvető részből áll. Az egyik, amiről az államtitkár asszony is beszélt, azok a vidéki tudás depók – teljesen mindegy, minek hívjuk őket –, a lényeg, hogy tegyenek mögéjük pénzt. A másik, amiről nem esett szó, az a központi funkciókat ellátó intézményekre kifizendő meghívásos pályázatok kérdése. Miről van szó? Arról, hogy a nemzeti könyvtárnak – és itt szeretném magunkat újra dicsérni – sikerült elérnie, hogy a digitalizálás koordinátora az OSZK legyen. Ez nem volt olyan egyszerű, mert természetesen, ami körül pénz van, arra rögtön létrehoznak egy kht-t, egy irodát, és innentől kezdve a közintézmények ugyanúgy futhatnak a pályán, mint bárki más. Magyarországon kimondták, hogy a könyvtári jellegű dokumentumok digitalizálásának az OSZK lesz a tudásközpontja és koordinátora. Jelentős összegekről van szó, a tartalmi részre 7,6 milliárdot terveztünk, folyamatosan elvesznek belőle. Van valami az infrastrukturális részre, amiben benne van az alap is, és amire nemcsak Magyar-

országról, de a határon túlról is lehet pályázni – majd meglátjuk, mennyi lesz a végén. De mindenképpen sok milliárd forint jut számítógépre, illetve hálózatfejlesztésre. Remélem, lesz olyan szerveregyüttes, ami befogadja a digitalizált anyagot is, és csak remélem, hogy ez nem egy magáncégnél kerül elhelyezésre. E tevékenységgel párhuzamosan megjelenik majd a digitális köteles rendelet, ami egyben azt is jelzi, hogy, mondjuk, itt, a csongrádi könyvtár digitalizál helyi képeslapokat, megfelelő adatokkal ellátva egy másolatot átad a nemzeti könyvtárnak. Természetesen ennek fejében megkapja a nemzeti könyvtárban őrzött csongrádi tárgyú anyagokat. De a központ erősen inog, és lehet, hogy Brüsszel nem fogja jóváhagyni az egész konstrukciót, pontosan azért, mert a központi fejlesztések helyett csak az innovációt fogja elfogadni. Ez nagyon veszélyes dolog, tudniillik ez azt jelenti, hogy megint tovább játsszuk azt, hogy minden sarkon mindenki digitalizál a saját maga tudása és szándéka szerint, de ez soha nem lesz koordinált, és akkor soha nem lesz tervszerűen felépített digitális nemzeti könyvtár. Pedig a határon túli magyar könyvtárak számára nagy lehetőség lenne a koordinált digitalizálás, pontosan azért, hogy a magyar kulturális örökség legalább ilyen formában együttesen megjelenhetne. Ez olyan minőségi változást eredményezne a nemzeti könyvtár és a határon túli könyvtárak viszonyában, amely már túlmutat az egyszerű változó szerepen, és tényleg olyan partnerség fog kialakulni ennek mentén – ha ez a konstrukció valóban feláll –, amely hosszú távra meghatározhatja kapcsolatainkat.

Monok István

Volt egyszer egy Laza klub

A közkönyvtárak soha, a legrégebbi időkben sem voltak csupán könyvek tárai, könyvkölcsönző helyek, helybenolvasásra alkalmat és helyet biztosító intézmények. Ugyan nincs arra szükség, hogy az úgynevezett 2.0-ás könyvtárakra gondoljunk, de annak előzményeire, csíráira muszáj felfigyelnünk. A szép szlogen (a város dolgozószobája) persze maximálisan igaz, de a közkönyvtár sohasem csak dolgozószoba volt, hanem találkahely is, szellemi műhely is, szalon is, és igen – talán legelsősorban – klub is. Irodalmi kluboknak voltak tekinthetők a klasszikus idők író-olvasó találkozói, a legkülönbélebb – ismeretterjesztő, vitáknak fórumot nyújtó, képző- és zeneművészekkel való találkozást, társalgást lehetővé tevő – könyvtári „rendezvények” stb. A most előttünk fekvő könyv, *Ottovayné Ecsedi Kati és Mayer Vivian Volt egyszer egy Laza klub, beszélgetőkönyv* című alkotása tehát – első látásra–hallásra – nem okozhat igazi meglepetést. No persze, ahogy szinte mindig és mindenhol, úgy nyilván a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár első kerületi főkönyvtárában is volt klub, voltak találkozók neves értelmiségiekkel, írókkal, művészekkel, tudósokkal stb. A „szenzáció” tehát nem olyan nagy, ha egyáltalán az. Legfeljebb talán azért, hogy a klubban történtek, elhangzottak nyomdafestékhez jutottak, könyvformát ölthettek. És mégis...

Valamiben, valamiért mégis páratlan ez a kötet, nem is elsősorban abban, amit tartalmaz, hanem azért, amit tükröz, amiről beszámol, aminek a dokumentuma. A szerzők, összeállítók így vallanak erről: *„Úgy kezdődött, hogy (a rendszerváltás előtt kb. öt évvel) egy ócska papundeklire elkezdtem fölírni a számomra nagyon fontos és érdekes emberek nevét – akiket szerettem volna elhívni, »begyűjteni« a könyvtárba, összehozni őket egymással, és lehetőleg másokkal is megismertetni őket.”*

„A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Krisztinavárosi könyvtárában dolgoztunk annak idején, amely kitűnő állományával és atmoszférájával jó hírnévnek örvendett a környékbbeliek körében, sőt talán mondhatjuk, hogy az egész városban. Sok közismert, közéleti ember járt hozzánk, irodalmárok, művészek, tudósok, és egyáltalán: egy »értelmiségi hely«-nek számított... Nyújtani szerettem volna azokat a pillanatokot, amikor a nyitva tartás alatt például Kardos G. György betelepített az irodánkba, egy kicsit ott megpihenni és anekdotázni, de napközben túl sok időt nem tudtunk szakítani, hogy félrevonuljunk beszélgetni. Azt, hogy egy klub létrehozását tervezzük, barátaink, ismerőseink és a szellemi élet könyvtárunkba járó prominens képviselői is várakozással fogadták. Így például a közelben lakó Ballassa Péter védnökséget vállalt a klub fölött, messzemenően támogatta kezdeményezésünket, nem utolsósorban, mert civil szerveződést látott benne.”

Ha valaki a kötetet kézbeveszi, arról értesül, hogy kik, micsoda nagyságok voltak a klub meghívottai, kik azok, akiket a könyvtárvezető Ottovayné Ecsedi Kati – házigazdaként – bemutatott a közönségnek, akik azután egyáltalán nemcsak meghallgatták, hanem akikkel párbeszédbe kezdtek (kezdhettek), akiket kérdezhettek,

akikkel vitatkozhattak, akiket – időnként – akár sarokba is szoríthattak, akiknek – nem egyszer – új információkkal szolgálhattak, aiktól rengeteg olyasmit is megtudhattak, amit e jelesek nem írtak le könyveikben. A névsor fölötte impozáns: *Balassa Péter, Kornis Mihály, B. Gáspár Judit, Beney Zsuzsa, Érdi Péter, Székely György, Ottovay László, Téri Tibor, Petrovics Emil, Donáth László, Szántó Piroška, Lángh Júlia, Vajda Erik, Polcz Elaine, Bereményi Géza, Rózsashegyi György, Bächer Iván, Hetényi István, Csányi Vilmos*. Az ő szövegeik, illetve a velük folytatott párbeszéd, viták, évődések magnóról leírt, épp csak lehetnyire megszerkesztett változatai olvashatók a kötetben. És tudható az előbeszédből, hogy az itt és most közölt anyag csak csekély töredéke a klubban elhangzott „Jaza” beszélgetéseknek, hiszen a kezdetleges technikai apparátus (egy nem igazán korszerű, kicsiny magnó) rengeteg hasonló beszélgetés anyagát nem vette, vagy nem jól vette; hogy legalább annyi elveszett, mint amennyit a kötet tartalmaz. A kötet – ezt a névsor alapján bárki beláthatja – kiemelkedően érdekes. Még a legszűkebb könyvtári értelemben is, hiszen ahol Vajda Erik vagy Ottovay László szól a szakma kérdéseiről szakmán kívülieknek, ott bizony nem egy olyan gondolatmenet is található, amely – így – nemigen lelhető fel a szakfolyóiratok hasábjain, jöllehet, sokszor talán fontosabbak és „ütősebbek”, mint akár az említettek szacikkeiben találhatóak. De ezt főlöleges lenne részletesebben taglalni. Azt hisszük, a névsor magáért beszél, és az is nyilvánvaló, hogy nem csak a könyvtárosokra igaz, amit fentebb említettünk. Balassa Péter, Petrovics Emil vagy Csányi Vilmos csakúgy ritka, saját írásaikhoz képest is új mondanókra ragadtatták magukat, mint a könyvtáros prominensek. Nem is tehettek volna másként, hiszen javarészt könyveiket ismerő, és azoknak állításaira rá- meg rákérdező közönséggel álltak szemben. És a párbeszéd, a többekkel folytatott társalgás mindig kiszikráztat valami egészen újat, sokszor a megszólaló számára is meglepőt.

Ám nem elsősorban ezért vágytuk dicsérni a könyvet. A mi számunkra – itt és most – a szellemi kincseknél, a szakmai, művészi, tudományos hozadéknál sokkal fontosabbnak tűnik a munka, és még sokkal inkább a mögötte álló, őt létrehozó gyakorlat módszertani tanulsága.

Említettük, hogy a közkönyvtárak mindenkor klubok is voltak. Ám – emlékezünk – hány olyan író-olvasó találkozáson vettünk, vehettünk részt, ahol a könyvtáros minden igyekezete ellenére sem sikerült az épp meghívott (vagy felülről oda küldött) író könyveit valaha is kézbevevett közönségről gondoskodni. Ahol, ha az író már mindent elmondott magáról, legtöbbször a könyvtárosnak magának kellett (mintegy a közönség nevében) kérdezni valamit a megjelent prominensről, ahol – nem egyszer – kisiskolásokat kellett kivezélnyelni vagy becsábítani, ahol „gondoskodni” kellett a megfelelő létszámú közönségről, ahol – magam is szerepeltem ilyenként – hozzászólókat kellett „felbérelni”, kiokosítani stb. Persze nemcsak ilyen klubfoglalkozásokról, író-olvasó találkozáokról tudunk, de hogy ilyenekről is bőségesen, azt senki sem tagadhatja. Nos, a jelen kötet első számú módszertani tanulsága az, hogy mindenekelőtt olyan könyvtárról illik, kell gondoskodni, olyan könyvtárat kell szervezni, működtetni, ahová bejáratosak a prominensek. Ahová nem meghívóval, felkérésre lépnek (csak) be az írók, tudósok, közéleti szereplők, ismert emberek. Hanem ahol szinte otthon vannak, ahol törzsolvasók, törzslátogatók, sűrűn előforduló személyiségek. És ahol az ő munkáikat olvasók is megtalálhatóak. Ahol tudják nemcsak nevüket, de munkáikról is tudomással bírnak, azokat forgatják, olvassák.

legalábbis az olvasók bizonyos rétegei, bizonyos csoportjai. Szóval szerves szellemi élet folyik a könyvtárban, ahol a klub szinte magától létrejön, ahol épp csak arra, annyira van szükség, hogy alkalmat, keretet, lehetőséget teremtsünk, hogy a párbeszéd, a diskurzus annak rendje és módja szerint létrejöheszen. Sokan mondhatják persze erre, hogy könnyű a Krisztinavárosban! De ez felületes érv. X. helységben, Y. városkában persze kevés a tanszékvezető egyetemi tanár, ritka a Kosuth-díjas író vagy festő. Ám szakfolyóiratokban publikáló középiskolai tanár, a helyi képzőművészeti életben jelentős festő, netán országos hírt is szerzett helytörténeti kutató, vállalkozásáról elhíresült üzletember, valamiért kiemelkedő gazdálkodó bizonytalansággal mindenütt található. Hogy ők nem járnak a könyvtárba? Hát hiszen épp az lenne a könyvtár dolga, hogy járjanak! Hogy bejárjanak, hogy otthon legyenek benne. Miért? Hogyan? Erre valószínűleg nincs recept. De példák vannak szép számmal. És akkor már kész is a „laza” klub. Akkor már – persze mindenhol a maga módján – leképezhető, talán überelhető is Ottovayné Ecsedi Kati és Mayer Vivian produkciója. Nem bizonyos, hogy anyagát könyvben is szükség kiadni. De a most pertraktált munkának sem a könyv az igazi hozadéka. Hanem, mint említettük, az, ami mögötte állt, áll, aminek a kötet csak dokumentuma. És amit érdemes, és azt hiszem, szükséges is „lemásolni”.

De van tanulsága más is a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár terjesztette kötetnek. Az, hogy kerülni kell a látványos szervezést, a buzgólkodást, azt a tevékenységet, amiből kilóg az a bizonyos lóláb. Ha észreveszem a szándékot, elkedvetlenedem, mondotta volt Goethe. Hegel pedig – a munkáról – azt, hogy hagyni kell a folyamatokat, és szinte láthatatlanul ellenőrizni, egy-egy ponton belenyúlva csak. Azt hiszem, hogy a legjobb, ha csak akkor beszélünk ilyen-olyan klubról, ha az már régóta működik, mintegy magától „megy”.

És persze arra is érdemes figyelni, milyennek kell lennie annak a könyvtárosnak, aki e példát követni óhajtja. Azt már mondtuk, hogy olyan könyvtár megteremtőjének és gazdájának, amelybe sikk eljárni, ahol illik gyakran és rendszeresen megfordulni. Ezúttal arra hívnám fel a figyelmet, hogy – sajnos vagy hál’ istennek – a könyvtárosnak magának is elit-értelmiséginek illik, kell lennie. Aki maga is beszélgetőpartnere tud lenni a prominenseknek, aki maga is prominens a saját területén.

(Ottovayné Ecsedi Kati–Mayer Vivian: Volt egyszer egy Laza klub. Beszélgetőkönyv. Bp., 2006. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 374 p.+6 t.)

Vajda Kornél

A magyar bibliofília képeskönyve

A bibliofília sok évszázados színes története szervez részét képezi a könyvtártörténetnek, a XVIII–XIX. század fordulójáig – némi túlzással persze – szinte azonos azzal. Amikor a felvilágosodás hatására megkezdődött a modern, mai értelemben vett szaktudományok elkülönülése, a kutatómunka háttérül szolgáló különféle gyűjtemények létrehozója és fenntartója az állam lett: ekkoriban kezdett kiépülni szerte Európában – és így hazánkban is – egy differenciálódó, a különféle olvasói és használói igényeket szolgálni képes könyvtári intézményrendszer. Akkortól a magánkönyvtárak és a bibliofília közösségi funkciója vitathatatlanul csökkent; csökkent, de természetesen nem szűnt meg és nyilván nem is fog megszűnni a későbbiekben sem. Az elmúlt mintegy kétszáz esztendőben keletkezett magántékek elsősorban tulajdonosuk érdeklődését, gyűjtőszenvédelmét, netán tudományos működését szolgálták ugyan, de éppen a legjelentősebbek története tanúsítja, hogy alapítók a közösségi használatra is gondoltak, és igyekeztek a kollektív fennmaradásáról olyan formában gondoskodni, hogy közintézménynek ajánlották fel azokat. Néha azonban ez sem mentette meg a gyűjteményt vagy annak bizonyos kötetét a szétszóródástól. A most ismertető kötetben olvashatjuk hasonlóan Somogyi Károly kanonok egyik könyvébe tett rezignált bejegyzését, amely eredetileg gróf Széchényi Ferenc tékájából származott: *„Mint másodlatot megvettem s lehetőleg kiigazítottam a könyvtár-alapító iránti tiszteletből, s gondoltam: így jutnak a legnagyobb áldozatok romjai is szibvásárra.”*

Vannak korszakok, amelyek kedveznek a bibliofíliának – ilyen időszak volt a reneszánsz és a felvilágosodás –, és vannak, amelyek ha károsnak nem is, de fölöslegesnek, egyfajta individualista sznobizmusnak tekintik azt. Ilyen volt Magyarországon a szocializmus kezdeti szakasza, főleg az 1950-es évek, amikor nemhogy új kollektívák nem keletkeztek, hanem a történelmi katalizmak következtében a meglévők is felbomlottak, szétszóródtak, és a köteteknek csak egy része került közgyűjteménybe. A bibliofília mellett kialakuló intézményrendszer – egyesületek, antikváriumok, árverések, különféle kiadók – is felbomlott, leginkább azonban az a viszonylagos anyagi konszolidáció hiányzott, amely mégiscsak előfeltétele – a lelki, intellektuális hajlamon túl – a könyvkedvelésnek és a könyvgyűjtésnek.

Az utóbbi mintegy két évtizedben azonban örömdetesesen megváltozott a helyzet: elég csak néhány igényesebb aukció katalógusát átlapozni ahhoz, hogy nyilvánvalóvá váljon a bibliofília iránti komoly érdeklődés, és az, hogy ismét van Magyarországon egy olyan jómódú réteg, amely képes komoly összegeket fordítani szenvédelme kielégítésére. Hogy ki és miért gyűjt könyvet vagy egyéb műtárgyat, az persze izgalmas művelődésszociológiai vizsgálat tárgya lehetne. Mindenesetre napjainkban újjászületni látszik a könyvgyűjtéshez kapcsolódó infrastruktúra, amelynek egyik jelleme, hogy több, a könyvgyűjtés, a bibliofília kérdését taglaló munka látott napvilágot és *Magyar Könyvgyűjtő* címmel négy évfolyamot megélt perio-

dikum is megpróbálta a gyűjtők látókörét szélesíteni. A könyvgyűjtő ugyanis nem születik, hanem lesz, kellő szakismeretek megszerzése után. Az első persze a megfelelő lelki beállítódás, az érdeklődés kialakulása és ehhez járulhat hozzá Monok István és Buda Attila kötete, a Korona Kiadó és az Országos Széchényi Könyvtár közös kiadásában napvilágot látó pazar munka, *A magyar bibliofília képeskönyve*, melynek harmadik alkotója a fényképész Hapák József.

Mit tartalmaz a kötet? Címének megfelelően mintegy ezer esztendő hazai könyvgyűjtését mutatja be tömör szöveggel és számos képpel Szent István korától kortársunkig, az antikvárius Borda Lajosig. A kötet egy nagyívű bevezető esszén kívül öt szerkezeti részre tagolódik. A bevezető írás a bibliofília és a könyv olvasás kapcsolatát taglalja a korai középkortól napjainkig. A gondolatgazdag dolgozat foglalkozik a jövővel is, azzal a kérdéssel, hogy várható-e napjaink korszerű információhordozó eszközeinek integrálódása a bibliofil kollekciókba. Bár elméletileg elképzelhető, mégsem valószínű, mert bármennyire is kötődik a bibliofília az olvasáshoz, az erudícióhoz, az esztétikai élményt is jelent a könyvbarátnak, s ez – bár nem egyedüli oka és körülménye – „*mégis fontos indoka, értelme sőt eredője egy-egy kollekciónak létrejöttének*”.

A következő öt fejezet a hazai bibliofília három nagy történeti korszakát mutatja be. Az első az államalapítástól a XV. századig terjedően a kéziratosság korának magyarországi könyvszeretét tárgyalja. A következő korszak a XVI–XVIII. századi kora újkori könyvgyűjtést ismerteti három, a tulajdonosok szerint tagolt (főpapi, tudós és főúri könyvgyűjtők) alfejezetben. Ez a rész nemcsak a legterjedelmesebb, de – köszönhetően a Szegeden immár mintegy három évtizede elkezdődött olvasástörténeti kutatásoknak – a legjobban feltárt is. Az utolsó rész a XIX. és a XX. század könyvgyűjtőit veszi számba.

A kötet mintegy száz kollekciónak ír le viszonylag részletesen és nagyjából még egyszer annyit jelzésszerűen. Lényegre törő, tömör megfogalmazásokban tárja olvasói elé a gyűjtő életútjának a téma szempontjából fontos eseményeit, majd a kollekciónak kapunk áttekintő összefoglalást. A szövegnek természetesen szerves kiegészítője a kép, többnyire a téka egy-egy jeles darabjáról készült az illusztráció, sokszor kiemelve, kinagyítva különféle jellemzőket, possessori bejegyzéseket, ex libriseket. Arra szintén akad példa, hogy a gyűjtő portréját közlik, vagyis számos vizuális lehetőséggel élve hozzák közel az egykori gyűjteményeket és tulajdonosaikat a mai érdeklődőkhöz.

Ugyanakkor néhány esetben nem sikerült a kép és a szöveg maradéktalan összhangját megteremteni, más szóval: vagy más illusztrációt kellett volna a szöveghez keresni, vagy utalni kellett volna arra, hogy miért kötődik a hasonmás a textushoz. Nem teljesen világos például, hogy Hieronymi Károly műszaki jellegű könyvtárából miért azt a viszonylag érdektelen 1902-es német könyvet választották a kollekciónak leginkább reprezentáló egyednek, amelynek címlapján jól olvashatóan egy mai magángyűjtő ex librise látható. Zrínyi Miklós könyvtárának bemutatása során nem derül ki, hogy Gualdo Priorato híres hadvezérek életrajzát tartalmazó könyve nem a költő és hadvezér tékájából származik; az 1674-ben, vagyis tíz évvel halála után napvilágot látó kötetet már fia, Zrínyi Ádám vásárolta, és apja megmaradt ex libriseit az általa birtokolt tomosokba illesztette.

Helyenként kisebb-nagyobb pontatlanságok találhatók a képaláírásokban. A kötet 123. oldalán két ex libris látható, a magyarázó közlések szerint mindkettő

Nádasdy Ferencé volt. A kisebb, az önnön mellét feltépő pelikános címerkép azonban a Batthyány-családé és a familia híres bibliofil tagjáé, gróf Batthyány Ignác gyulafehérvári püspöké volt. Az arisztokrata címetek egyébként néha indokolatlanul ruházták bizonyos személyekre, így Ráday Pál és Jankovich Miklós sem volt gróf. Széchényi Ferenc az volt, a nevét viselő könyvtárat viszont több helyen is Országos Széchényi Könyvtár alakban említi a kötet. A koronaőr gróf Teleki Józsefnek pedig nem fia, hanem unokája volt az a Teleki József gróf, akit az MTA Könyvtárának alapítójaként tisztelünk.

Ezek az apróságok persze semmit sem vonnak le a pompás kötet értékeiből, amelyhez angol nyelvű tartalmi összefoglaló, a további kutatást megkönnyítő részletes irodalomjegyzék és névmutató kapcsolódik. A magyar bibliofília képeskönyve jó szívvel ajánlható a könyvek, a szép könyvek barátainak, a régi és a leendő bibliofileknek.

(Monok István–Buda Attila: A magyar bibliofília képeskönyve. Fényképezte Hapák József. Bp., 2006, Korona Kiadó – Országos Széchényi Könyvtár. 19 500.– Ft.)

Pogány György

Bertók László bibliográfia

Paraszi származású, de kisvilágából kinőtt, nemzeti és egyetemes látókörű költő. 1955-ben koholt vádak alapján letartóztatják és elítélik, de nem lesz a politikai ellenzék elfogult szószólója. Első önálló kötete harminchét éves korában jelenik meg, egyetemi diplomáját (könyvtár szakon) még később szerzi meg. Az indulás nehézségeit a tehetség, a tisztesség és a szorgalom kivételes koncentrációjával győzi le. Késleltetett kibontakozását ma már a nagyívű pálya alfejezeteként és az érett alkotó teljesítményének előtörténeteként értelmezzük. A róla szóló bibliográfia egy nem mindennapi életmű szakszerű és objektív adattára: a *Három az ötödiken* (1995) című szonettgyűjtemény megjelenésének évtizedében Bertók László kanonizált költő lett, azóta a magyar líra legjobbjai között tartjuk számon.

A költő, író, szerkesztő és könyvtáros Bertók László irodalmi és „kenyérekérés” munkássága két megyéhez kapcsolódik, Somogyhoz és Baranyához. 1964-ben költőzött Nagyatádról Pécsre, de azóta is szoros kapcsolatot ápol Somogyval. A kaposvári Megyei és Városi Könyvtár irodalomtörténeti jelentőségű kiadványokkal bizonyította hűségét a Vésén született, középiskolai tanulmányait Csurgón végző, fiatalon Nagyatádon könyvtároskodó Bertók iránt: az ötvenéves költőt „a szülőföldjéről írt verseit és műveinek válogatott bibliográfiáját tartalmazó Zöld pajzs alatt című kötettel” ünnepelte; tíz évvel később megjelentette Csűrös Miklós tanulmánykötetét Bertók Lászlóról. Az alábbiakban ismertetett kiadvány a hetvenedik jubileum alkalmából készült (a születésnap 2005. december 6-án volt, a bibliográfia anyaggyűjtése 2006. október 31-én zárult le).

A tömör *Bevezető* tájékoztatása szerint a kötet nem tartalmazza az egyes versek első, folyóiratbeli közlésének adatait, és nem sorolja fel a megjelent, de az önálló

kötetből kihagyott verseket. A teljesség igényével dolgozza fel Bertók önálló kötetben megjelent műveit és azok visszhangját, a különböző fórumokban publikált tanulmányai, esszéi, tárcái és egyéb prózai írásai sokaságát, valamint megnyilatkozásait írókról, művészekről, műveikről, és a „róluk szóló, nekik ajánlott verseit, publikált leveleit”. Külön fejezeteket alkot a költő megzenésített verseinek, majd a róla szóló, neki ajánlott verseknek, prózáknak a jegyzéke. „*Többször utalunk – hangsúlyozza a Bevezető – elektromos médiumokra, internetes (...), rádiós, tévés adatokra, kapcsolatteremtési lehetőségekre is.*”

A szép kiállítású kötet borítóján Lajta Gábor Bertókot ábrázoló festménye látható; a portrét a Digitális Akadémia rendelte meg. A festő és a modell kapcsolatának folytatásáról tanúskodik az 531. számú tétel: Bertókot versírásra ihlette Lajta Éjjél című képe, s ez jól beilleszkedik a képzőművészettel való kapcsolatát igazoló más tények dokumentációjába. Többek között Borsos Miklós, Csontváry Koszta Tivadar, Egry József, Kondor Béla, Martyn Ferenc neve, illetőleg a nekik ajánlott versek fémjelzik és minősítik Bertók idevágó érdeklődését és ihletettségét.

Fokozza a 842 tétéles kiadvány tudományos munkát megkönnyítő hasznát Bertók prózai írásainak teljességre törekvő jegyzéke (378–465. tétel). A Csokonairól és Vörösmartyról az Így élt... sorozatban megjelent monográfiák, majd kiváltképpen a *Priusz* és a *Hazulról haza* című kötetek olvasottsága és sikere nyomatékosan fölhívta a figyelmet értekező és emlékező (önéletrajzi) prózájának kvalitásaira; a kisprózák bibliográfiája szerint ennek a műfajnak a változatai és árnyalatai már a hatvanas évek elején fölbukkannak és változó intenzitással mindmáig jelen vannak munkásságában. A vallomások, interjúk, fülszövegek, évkönyvekbe szánt jegyzetek, körkérdésekre adott válaszok stb., az apró föladatokat is komolyan vevő értelmiségi ember felelősségével íródnak, és mind a Bertók-ismeretnek, mind a kor művelődés- és irodalomtörténetének másutt nehezen pótolható adalékait rejtik magukban.

A *Megzenésített verseiről* szóló fejezet több mint húsz Bertók-versre komponált darabot regisztrál. Az adattár emlékeztet a fiatalon elhunyt Sipos László pécsi színész Bertók-előadóstjére, és az elhangzás sorrendjében, a kezdősorokat is föltüntetve taglalja a hangkazettán szereplő nyolc vers adatait. A *Dinnye Döme* gyerekverskötet címadó darabját és több más verset népszerűsít lemezen és kazettán a Szélnkiáltó együttes. A zeneszerzők közül Papp Zoltán és Fenyvesi Béla nevét emeljük ki. A komponisták és előadók figyelmét nemcsak a dalszerű és gyermekversek ragadják meg, hanem Bertók költészetének drámai és intellektuális regisztere is megihleti őket.

A *Versel idegen nyelven* című fejezet tanulságosan tükrözi líránk külföldi fogadtatásának állapotát és problémáit. Hozzáértő, találó választásokra is akad példa, de esetleges, alkalmiszzerű közleményekre is.

A kötet beosztása szerint más-más helyre kerültek, de tükröképszerűen kiegészítik egymást a Bertók más írókról, művészekről, műveikről, nekik ajánlott verseiről szóló és a *Bertók Lászlóról szóló, neki ajánlott versek, prózák* című fejezetek. Részint az elődökhöz és kortársakhoz való viszonyának a tükröje ez, részint pedig befogadásának, hatásának, népszerűségének indexe. Vonzásai és választásai irodalom-eszményének tágasságáról és gondolkodása rugalmas dialektikájáról tanúskodnak. Kedvencei ellentétes-párhuzamos kettős-hármas csoportokba sorolhatók: Csokonai–Berzsenyi–Kazinczy, Ady–Babits, József Attila–Illyés, Takáts Gyula–Csorba

Győző. Nemes Nagy Ágnes–Nagy László–Fodor András... Valamennyiükben megtalálja a neki szóló üzenetet, a legalább egy-egy pillanatban vagy relációban fontossá és jelentőségteljessé váló összetartozás, közösség mozzanatát.

A Bertókhoz intézett, neki ajánlott verses és prózában írott szövegek néhány kivétellel 1980 után készültek; az idősebb pályatársak részéről a testvéri kéznyújtás gesztusai, a fiatalabbakról a tisztelgés, a közülük kinőtt mesterként való elismerés emlékjelei. Életkortól függetlenül föltűnik a hommage-oknak az a sajátossága, hogy átveszik, utánozzák, olykor parodizálják Bertók félreismerhetetlen műfaji, hangnemi változatait, az általa teremtett szerepeket, versmotívumokat: az idegenvezető szövegeit, a szonett és a haiku „kötésmintáit”.

Végül két kiegészítő információ a *Bevezetőből*: „*A névmutatóban félkövérrel szedtük azokat a tételszámokat, amelyek Bertók László (költőkről, írókról, művészekről szóló) írásaira utalnak. – A bibliográfiai rész előtt Csűrös Miklós Bertók László költészetéről írt tanulmányának részleteit, majd a költő életrajzi adatait közöljük.*”

(Bertók László bibliográfia. Összeáll. Köpflerné Szeles Judit. Kaposvár, 2007. Megyei és Városi Könyvtár. 112 p. [Somogyi bibliográfiák])

Csűrös Miklós

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 39. Vándorgyűlésén kitüntetettek

MKE-émlékérmeket kaptak:

BARÁTNÉ DR. HAJDU ÁGNES

az MKE alelnöke, a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete elnökségi tagja, az MKE Műszaki Könyvtáros Szekció tagja, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Főiskolai Kar Könyvtártudományi Tanszékének tanszékvezető tanára

BAZSÓNÉ MEGYES KLÁRA

az MKE Pest Megyei Szervezet elnöke, az érdi Csuka Zoltán Városi Könyvtár igazgatója

KRASZNAI MIHÁLYNÉ

az MKE Műszaki Könyvtáros Szekció tagja, a Budapesti Műszaki Főiskola Könyvtárának igazgatója

DR. PÁLVÖLGYI MIHÁLY

az MKE Vas Megyei Szervezet tagja, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének főiskolai tanára

SZIVI JÓZSEFNÉ DR.

az MKE Társadalomtudományi Szekciójának elnöke (2002–2006), a Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtárának főigazgató-helyettese

SOLMOSI MÁRTA

az Ipolysági Városi Könyvtár igazgatója

„Az év fiatal könyvtárosa” díjat kapta:

BUZAI CSABA

az orosházi Justh Zsigmond Városi Könyvtár könyvtárosa

3K
3K 3K 3K
3K 3K